

НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

ХАРКІВ

ВИВЧЕННЯ ЛЕНІНІЗМУ

Колегією Головополітосвіти затверджено план праці по увічненню пам'яті Леніна. Згаданим планом передбачається організація в журналах: «Шлях до комунізму», «Геть неписьменність», «Знаніє» і «Знання» окремих відділів, де міститиметься матеріяли по вивченню життя та діяльності В. І. Леніна.

В шкільно курсовій справі буде перероблено програми радпартшкіл і залучено до цих програм питання ленінізму, а також розроблено програми лекцій для шкіл політграмоти в справі навчання ленінізму.

По грамчека буде переглянуто програми лікпунктів та шкіл для малограмотних і додано до них справи вивчення т. Леніна, та ленінізму. При перевиданні старих та виданні нових видань Всеукрграмчека по лікбезу буде взято до цих видань як найбільше тексту з творів тов. Леніна та матеріялів про тов. Леніна. Також буде видано спеціальну книжку про тов. Леніна і всі бібліотечки лікпунктів та шкіл малограмотних буде поповнено літературою про В. Леніна. Всім лікпунктам та школам для малограмотних буде запропоновано придбати портрети В. Леніна і вивісити їх разом з короткою біографією.

В справі клубної праці передбачається розроблення інструкції про правильну організацію по клубах ленінських куточків, розроблення ціклу клубних вечірок, присвячених пам'яті В. Леніна, і при розробленню програм професійних та політичних гуртків буде залучено до них справи вивчення ленінізму.

Підвідділу підготовки і перепідготовки політосвітробітників запропоновано до всіх програм курсів та з'їздів, а також до програми—мінімум додати справи ленінізму.

Видавництвом «Червоний Шлях» буде видано 3 том соціально-економічного мінімуму, до якого ввійдуть матеріяли виключно про тов. Леніна.

* Ленінський червоний куток у Школі Червоних Старшин. Для вивчання творів В. І. Леніна і для політгодини в Школі Старшин улаштовано спеціальний куток. Такі-ж самі кутки, або ленінські намети улаштовано і в таборі. Після муштри юнаки йдуть до ленінського кутка на політичні розмови. Всі запитання, які не дістають тут-же відповіді, заносяться в спеціальний зшиток і розглядаються потім разом з політкерівниками.

Т-ВО ДОПОМОГИ РОЗВИТКУ ТА ПОШИРЕННЮ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ МОВИ.

В звязку з тим, що справа з українською науковою мовою та термінологією набирає тепер загально-державного характеру—в Харкові заснувано «К-т Допомоги Українській Науковій Мові.» Другі організаційні збори цього ком-ту відбулися 15 червня в залі засідань Раднаркому під головуванням т. В. Чубаря.

На зборах представник Інституту Української Наукової Мови при Всеукр. Акад. Наук. проф. О. Яната зробив доповідь про стан термінологічної справи на Україні та зазначив про те, що в цій галузі зробив Інст. Укр. Наук. Мови, який концентрує у себе всю термінологічну працю.

В доповіді проф. Янати можна бачити, що різні відділи Інституту проробили чималу працю, так: Природничий Відділ:

збірив, опрацював та друкував матеріяли в галузях: Математики і Механіки, Фізики, Хемії, Метеорології, Геології, Ботаніки, Географії, Медицини, та опрацює тепер Загально-Природничий Словник.

Сільсько-Господарський відділ: Загальний с.-г. термінологічний словник, Словник Техничної Сіл.-Госп. Термінології, Словник Лісової Термінології, Словник Бджільничої Термінології, Словник Рибальської Термінології та Словник Зоотехнічно-Ветеринарної Термінології.

Техничний Відділ: надруковано з різних галузів та опрацювано багато матеріялу.

Правничий Відділ: здано до друку Загальний Правничий Словник та опрацюється новий матеріял.

До цієї праці задля того, щоб вона розвивалась успішно з боку наукового, а також, щоб не відчувати матеріальних перешкод, мусять бути втягнені Наркомати, Трести, Кооперація, Шкільні, Наукові та інші установи, яким тепер в зв'язку з українізацією конче потрібна наукова термінологія.

Збори визнали стан інституту Укр. Наук. Мови за ненормальний і ухвалили прохати Акад. Наук. та Н.К.О. подбати за те, щоб Інститут став штатною частиною Академії і був забезпечений операційними коштами.

ВИСТАВКА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА

В червні місяці в Харк. Музеї Українського Мистецтва одчинено виставку народнього мистецтва в матеріальному побуті. Тут частково представлені різні види його, що зібрані двома експедиціями музею минулого літа й зими. Експерсії влаштувались для збирання творів селянського мистецтва, які мусять стати за першу підвалину науково-дослідчої роботи музею. Завдання такого студіювання народньої творчості поставлено перед музеєм Науковим Комітетом Наркомосвіти при переформуванні його з церковно-історичного в 1922 році.

Ця виставка являється першою відчитною й показовою для праці музею за останній час. На ній є 28 зразків різьби по дереву (задок воза, притика, люшні), улюблені за часів чумацтва, яке впливало на розвій її.

Можна було-б одмітити ще на виставці показані й зразки розмальовки дерева—5 дерев'яних мисочок (одна з них ритуально-весільна), велика посудина для хліба на громадських обідах. Кустарництвом такий посуд знову зразу поширюється, як і килими, тканини з народніми вишивками, що їх не встигла до якогось часу витіснити фабрична продукція, яка з 80 років 19 століття, з розвитком капіталістичних форм господарства, виступила на перший план. Масова виготовка, мінеральні фарби (не рослинні, м'яких тонів, що їх виготовували самі кустарі з червця, інбірю, яблочної, ольхової кори, душки-материнки, то-що)

коли-ж він буде ними забезпечений, то щоб у першу чергу подбав про вироблення та поширення термінології, якої тепер негайно вимагає життя: адміністраційної, соціологічної, технічної та инш.

На зборах обрано Орг. Бюро, якому доручено виробити статута, беручи на увагу те, що «К-тет Допомоги Укр. Наук. Мові» мусять стати широким «Товариством Допомоги Розвитку та Поширенню Укр. Наук. Мови» і мати свій центр у Харкові та філії по інших місцях України.

занепад кустарництва й інші умови роблять і цю галузь мистецтва вже музейною.

Найбільше повчальним відділом виставки є килимовий, що має по-над 80 експонатів.

Харків до цього часу майже не бачив більш-менш добрих колекцій килимів (не скажу вже коців, чи рідких ліжників). Крапцюю була збірка в Київській губернії, зібрана Біляшівським.

А тим часом це здавна була найбільш розвинена галузь народнього мистецтва.

На виставці килими показано реставрованими. Вони відтінюють особливу художність народньої тканини, в порівнянні з панськими пуделями чи з фабричними вусатими пашами, одалісками на коврах. На 60 приблизно зразках представлена й кераміка посуду, кафель (цілих і в уламках), глазированих і рельєфних. Ці останні дають уявлення про матеріали для збудування печей в старовину, 17—18 в.в., в хатах, в будинках, то-що, що майже обов'язково бував чимсь оздоблений. Зараз цей вид мистецтва перенесений переважно на гончарські вироби (миски, горшки, глечики й инше). Старовинні уламки й цілий посуд попадаються іноді при розкопках і випадково. Попадаються й оздоблені металеві вироби (дукачі, серезжки-калачики й инш.), що всі на виставці.

Виставку ще далеко до відкриття відвідало вже де-кілька шкіл.

Для шкільних екскурсій після соціального музею, та музею ім. Сковороди ця виставка є також не менш цікава.

ВСЕУКРАЇНСЬКА ХУДОЖНЬО-ПРОМИСЛОВА ВИСТАВКА

Головполітосвіта розпочала роботу по влаштуванню Всеукраїнської Художньо-Промислової виставки. Ця виставка, що носить художньо-виробничий характер, відповідає такому планові:

Економіка: значіння художньої промисловости в народньому господарстві

України, індустріалізація виробництва та ринку.

Шляхи розвитку художньої промисловости: мистецтво в масовому технічному виробництві, механізація художньої майстерности.

Кустарна промисловість та народня творчість: індивідуальна й колективна творчість та їх взаємовідносини, народня творчість та її зв'язок з побутом та історією, проблеми художньої творчості в кустар. промисловості.

Питання форми: шукання мистців та його значіння для промисловості, матеріал, форма та техніка промисловості.

Мистецтво та побут: краса робітничих та селянських помешкань.

Художньо-виробниче виховання мас: професійні та трудові школи, художньо-промислові музеї та їхнє значіння в художній промисловості. Роль мистця в кустарній та індустріальній справах. Художня промисловість та підручність.

ВИСТАВКА МАТИМЕ ТАКІ ВІДДІЛИ:

1. Мистецтво в великій і дрібній промисловості: керамічне виробництво, скло, текстиль, обробка металу, дерево, шкіряне виробництво, ткацтво, обробка металу (дрібна пр.), обробка дерева (др.), шкіра, виробництво цяцьок, рукомесло.
2. Із о: декоративне мистецтво в театрі,

декоративно-плакатне мистецтво, поліграфіка й графіка, монументальне й станкове малярство, скульптура, архітектура.

3. Педагогічний відділ: художня освіта, дитяча творчість.

4. Мистецтво в побуті та

5. Художня фотографія та кінематографія.

Виставка має відбутися в Харкові, Києві та Одесі. Терміну ще не визначено, але намічено місяць вересень.

Всю організаційну роботу проводить Виставочний Комітет в Харкові та його відділи на місцях, що працюють при Губполітосвітах та Окрполітосвітах.

Приєм експонатів села повинен провадитись без журі, але Виставочне Бюро сортує та розподіляє експонати на території виставки в порядку їх художньої вартості.

При оцінці експонатів приймається на увагу:

1. Художність форми речі, її погодженість із матеріалом та практичне примінення.
2. Оригінальність форми й техніки.
3. Творчі властивості майстра, особливі умови виробництва та місцевість.

В СПІЛЦІ СЕЛЯНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ «ПЛУГ»

Після першого всеукраїнського з'їзду «плужан», який відбувся у квітні місяці, праця в «Плузі» значно окріпла і викристалізувалась. Ідеї Плуга хутко поширилась на провінцію, наслідком чого засновано і після певного стажу затверджено низку нових філій. До липня місяця такі філії були вже не лише по губерніяльних містах, а досить багацько і по округових. Не залишились без впливу й райони і села. На першому всеукраїнському з'їзді було ухвалено, аби філії по селах закладали літературні гуртки, чи студії ім. «Плуга», для чого був вироблений і певний статут. (оголошений буде після затвердження головлітосвітою). Для такої постанови був належний ґрунт. Села, позбавлені мати філії «Плуга», але прагнучи держати зв'язок з культурними осередками, прагнучи до вивчення сучасної революційної літератури, відкунулись так значно, що до липня місяця їх виникло і одержало затвердження де-кілька десятків, число студійців в яких наближається до 800. Гуртки на місцях ведуть багаторічну культурну роботу: вони беруть участь і в початкових кампаніях в стінних газетах, в інсценівках і в других галузях мистецтва, при чому в своїй праці гоетро

додержуються як загальної лінії «Плуга», так і лінії політосвітних установ.

Філії «Плуга» обслуговують своїми літературними і публіцистичними працями декілька провінціальних і столичних газет.

В Харкові при Цека і Харківському Бюро «Плуга» відбуваються крім регулярних вечірок по понеділках багацько ще й позачергових на запрошення робітничих клубів...

До цього часу відбулось уже 113 літературних вечірок, на яких перебувала значна кількість і селян, і робітників, і учнів середніх, та вищих шкіл.

Крім демонстративної роботи «Плуг» провів і значну роботу виробничу. Вийшло вже накладом вид-ва «Червоний Шлях» в «Бібліотеці Селянина» до 20 книжок із творів «плужан» По весні вийшов альманах «Плуг» (перша збірка) на 14½ аркушів, і виготовлено до друку: другу збірку альманах у першу книжку оповідань для «Червоноармійської бібліотеки» під назвою «Дозорець»... і виготовлено спеціальною студією «Кіно-Плуг» де-кілька кіносценаріїв для демонстрування на селах.

Кількість дійсних членів Плуга зростає до ста чоловік.

Пе.

* В червні місяці ЦК «Плугу» разом із бюро харківської групи між иншим ухвалило:

1. Одно із важливих питань—інструктаж окремих філій (листування, розгляд матеріалів т. инш.)—покласти на т.т. членів ЦК та членів харківської групи: 1) Київщина—т. С Пилипенко, 2) Полтавщина—Ів. Шевченко, 3) Катеринославщина—т. Пав. Усенко, 4) Чернігівщина—Тод. Степовий, 5) Поділля та Волинь—Ів. Кириленко, 6) Харківщина—П. Панч, 7) Донбас—В. Сосюра, 8) Одещина—Андр. Панів.

2. Разом постановлено запрохати контрольну комісію приступити до обслідування роботи окремих філій. Обслідування має провадитись разом з зазначеними т.т., кожен на своїй губ.

3. Відчислення 10% з гонорару плужан та членські внески мають, як найскорше, бути зібраними до скарбниці ЦК «Плуга». Філіям на місцях перевести теж саме, для власних витрат, скарбникові доручено провести переговори з відповідними кооперативними центрами про утворення конкурсу на кооперативну п'есу.

4. Ухвалено також організувати плужанський архів.

* Бібліотечка красеного письменства «Гартованці» приступили до організації «Бібліотечки красеного письменства», що видаватиме Держвидав. Бібліотечка міститиме твори як нових українських письменників, так і т. зв. «класиків». Книжки матимуть біля 32—40 сторінок кожна. Бібліотечка розрахована на масового робітничого й селянського читача і буде приступною по ціні. Загальна редакція В. Блакит-

ного (Елланського). Вже здано до друку біля 10 книжочок.

* Фільмо-журнал. На кіно-фабриці ВУФКУ йде постановка 1 числа фільм-журнала «Маховик». В постановці окремих речей журналу бере участь Лесь Курбас, який законтракований у ВУФКУ режисером. Журнал має вийти 1 серпня. Зміст першого числа буде складатись: Октябриня, Комінтерн, Анкета XIII з'їзду РКП, Доброхем, Хроніка і Комедія-гротеск.

* Театральний «Гарт». На нараді інспектури ГубПО від 9 травня б. р. винесено постанови:

1) Вважати за необхідне робити матеріальну підтримку майстерні Гарт—шляхом: а) відведення театрів, які знаходяться в розпорядженні Губполітосвіти для постановок Гарту на пільгових умовах; б) закуплення п'ес, які видаються Гартом для села; в) запрошення на посади керowników драмгуртків в клубах Губ. П. О.—гартованців.

2) Звернутися з проханням через Губ. від. Н. О. до Губвиконкому про одноразову допомогу студії Гарту.

В «Гарті» що-тижня регулярно відбувається засідання методологічного семінару, до участі в якому притягнуто найактивніші сили з робітничих драмгуртків.

* «Мотиви революції». Вийшла з друку перша серія нот для хорів з «Мотивів революції». В неї увійшло п'ять творів молодого композитора Богуславського в свій час уміщених у ЛНМ: 1) «Б а р а б а н и б ' ю т ь » (марш), слова Вас. Еллана, 2) «Я к у п а в - ж е в і н з к о н я »—слова П. Тичини, 3) «Ю н а ц ь к и й м а р ш »—слова Вал. Поліщука, 4) «Н а к о н і » (марш),—слова А. Олійника, 5) «Н о в а д у б и н а »—слова Улезка.

«ВСЯ УКРАЇНА В АДРЕСАХ»

Всеукраїнський календар-справочник на 1925 р. Такий систематизований покажчик—порадник у формі справочного календаря на 1925 р., задумало випустити видавництво газети «Селянська Правда».

Цей календар-справочник має на меті охопити як найширше все життя Української Радянської Соціалістичної Республіки і дати змогу усім установам, організаціям, товариствам, різним закладам і навіть окремим особам за дешеву ціну набути собі цього календаря, умістивши в ньому свою адресу, місце, род і обсяг діяльності, виявити свої економічні ресурси і послуги і довідатись про теж саме що-до других: це дасть змогу легко, в разі потреби, навізувати між собою зносини.

Така потреба освідомлення, звичайно, відчувається у кожному організованому

суспільстві; у нас же при соціалістичному будівництві, що покладає в основу повний зв'язок окремих частин економічного життя і централізованість усього народного господарства, без такого справочника абсолютно не можна обійтись.

Нема, що й казати, оскільки є потрібним і вчасним видання такого календаря-покажчика.

Цей календар-справочник «Вся Україна в адресах» на 1925 р. буде в собі містити такі відомості, наводимо головніші:

а) просторинь і характер українських земель та склад населення;

б) міжнародні стосунки Української Республіки;

в) економічний стан і положення України, її багатства підземні й надземні;

г) господарча сила і структура України: промисловість, хліборобство, кустарництво, кооперація;

д) зв'язок: транспорт залізничний, повітряний, водяний, пошта, радіо, телеграф;

е) фінанси, валюта, акцизи, пошлени, податки;

ж) культура на Україні: освіта, охорона здоров'я і праці;

з) правовий стан громадян УСРР, головніші декрети;

и) система і органи управління, діловодство;

к) політичні, наукові і державні та громадсько-господарчі організації України і їх характер та значіння;

л) політграмота і найвидатніші діячі пролетарського руху і революції;

м) господарські поради, покажчики, таблиць-календар, міста і села України, адреси, мапа України і головні відомості про СРСР.

НА ХАРКІВЩИНІ

С. Деркачі. Музей місцевої природи. Ще в 1910 році положив початок

заснуванню цього музею учитель-біолог т. Б. Миколаїв і зараз в цьому музеєві нараховується вже більше 700 експонатів різних шкідливих комах, біля 50 анатомічних кістяків, по-над 100—ріжних пород звірків (представлена місцева флора й фауна). Зараз музей розрісся остільки, що перетворився у велику школу для місцевого населення. Музей одвідується щоденно селянами, які безплатно знайомляться з природою, що їх оточує.

С. Гіївка. При досвідному дитячому будинкові НКО ім. т. Шевченка мається книгозбірня приблизно з 206 українських книжок.

Книгозбірню строго витримано з ідеологічного боку. Обслуговує вона не лише будинок, але й селян с. Гіївки, як юнацтво, так і дорослих.

Новими книжками бібліотечка поповнюється як своїми коштами, так і заходами свого шефа, місткому Вид-ва «Червоний Шлях». Він же взяв на себе і придбання деяких речей для культурної розваги дітей.

М. Д.

К И Ї В

У ВСЕНАРОДНІЙ БІБЛІОТЕЦІ УКРАЇНИ

В зв'язку з тим, що книжки у Всенародній Бібліот. при ВУАН, по певних питаннях, забираються в певний період, бібліотекою влаштовуються виставки.

Досі відбулися такі виставки:

По антирелігійній пропаганді,
Про художнє виховання дитини,
Червона Армія,
Шевченківська виставка,
Ленінська виставка,
Паризька комуна,
Дві виставки нової літератури,
Нова Марксівська література,
Виставка нової журналістики
та Першотравнева виставка.

В сучасний мент відкрито 3 виставки: «Комінтерн», «Ленін» та «До XIII з'їзду Р. К. П.».

Готовою до відкриття є виставка «Історії РКП та КП(б)У», що буде відчинено цима днями.

Крім чергових календарних виставок бібліотекою провадиться підготовка до кампанії виставок по розвитку продукційних сил на Україні, що буде пристосовано до першого всеукраїнського з'їзду по розвитку продукційних сил на Україні та з'їзду краєзнавства, що відбудеться у вересні біжуч. року.

До того ще бібліотекою, в цілях збереження каталогів та прискорення видачі книжок, провадиться підготовка до утворення «підручної бібліотеки» на зразок Ленінградської прилюдної бібліотеки. До цієї бібліотеки вже виділено книжки найбільшого попиту і відкриття її одтягує недостача помешкання.

В зв'язку з організацією «підручної бібліотеки», всі нові книжки, що поступають до Всенародньої бібліотеки, каталогізуються по двох відділах.

МУЗЕЙ ІМ. ХАНЕНКА

У Києві при Всеукраїнській Академії Наук є музей ім. Ханенка. Приставляючи од кожної країни або епохи пам'ятники, порівнюючи, в незначній кількості, цей музей дає яскраві і оригінальні зразки числен-

них колекцій, що дають уявлення одвідувачам про характер мистецтва зазначеної епохи. Досить повно в музеї представлена кераміка од стародавнійших східних зразків до італійської майоліки і рідких зборів

фарфору; епоха західного відродження ліюструється оригіналами от XIV до XVII віку, поміж яких є полотна С. Аретіно, Перуджіно, Джентіле Беліні, Брейгеля, Мужичького, Ван-Оглека і багатьох инш. Пізніше західне мистецтво представлено такими-ж цінними оригіналами Рембрандта, Гальса, Ван-Дейка, Веласкеса, Зурбарана, Віже, Лебрен, Енгра, Греза і инших. Тут є і колекція російських образів.

Бібліотека музею є єдиною в Києві, що має найбагатші матеріали до історії всесвітнього мистецтва і усердно одвідується як науковими робітниками, так і художниками.

На жаль невідповідне помешкання примушує адміністрацію музею більшість експонатів тримати в складах.

* Організація нового шкільного музею. З ініціативи студентства Київського Археологічного Інституту, що виділив з членів спеціальну комісію при Інституті, організовується науковий музей по намічених трьох відділах: археології, етнографії і мистецтвознавства.

* Словник Економічної Термінології. Інститут Української Наукової мови при Всеукраїнській Академії Наук утворив Комісію для складання Словника Економічної Термінології. В першу чергу буде виготовлено Московсько-Укр. Словник Економічної Термінології, в якому буде зміщено термінологію з теоретичної й прикладної економіки та статистики.

* Новий науковий часопис. Вийшов з друку перший том «Записок Київського Ветеринарно-Зоотехнічного Інституту», що видається з ухвали Бюро Інституту. «Записки» уявляють великий том в 10 друкованих аркушів. В першій книжці вміщено цілу низку оригінальних наукових праць з поля ветеринарії і зоотехніки. Багато дається інформаційних матеріалів про життя й працю цієї молодії ще Київської вищої школи, яка виявила поважні стимули до розвитку й зміцнення. В дальшому «Записки» мають виходити що-кварталу. Можна відзначити факт видання цих наукових «Записок», як певне позитивне явище в галузі ветеринарії й зоотехніки, що займуть остільки видатне місце в народньому господарстві нашої Республіки.

* «Гонг комункульту». Вийшло з друку перше число «Гонгу Комункульту» — бюлетеня Асоціації Комункультовців. Зміст:

Михайло Семенко: «Наші установки». — «Центр і ячейки Комункульту». — Ол. Слісаренко: «Організаційна структура Центр-Комункульту». — А. Чужий: «План праці осередків АСКК на периферії». — Гліб Затворницький: «Електрофікація голів». — Ол. Слісаренко: «Ху» та мистецтво». — Левко

Ковалів: «Дорогу Фото». — Гео Шкурупій: «Монтаж слова». — Яків Савченко: «Глупота чи провокація?» — і т. инш.

Друге число має вийти в Умані, третє — в Одесі. З осени «Гонг Комункульту» буде виходити в Києві регулярно двічі на місяць.

* В мистецькому об'єднанні «Березиль». На літній сезон цього року мистецьке об'єднання «Березиль» вирядило в гастрольну подорож по УСРР 2 театральних майстерні — Київську на Лівобережжі і Білоцерківську на Правобережжі. Із наміченого маршруту — Харків, Полтава, Бахмут, Катеринослав і Одеса. Київська театральна майстерня з репертуаром: «Джиммі Гігінс», «Макбет», «Машиноборці» і «Гайдамаки» побула в двох містах — Харкові й Полтаві, де мала величезний успіх. Білоцерківська театральна майстерня, з репертуаром: «Джиммі Гігінс», «Жовтень», «Рур» і «Гайдамаки» має об'їхати Київщину, Волинь і Поділля. До цього часу майстерня побувала в Фастові й Бердичеві, де мала великий матеріальний і моральний успіх. Дальніший маршрут майстерні намічено: Житомир, Вінниця, Кам'янець-Подільський, Умань і Черкаси.

* Новий театр революційного побуту. Організовано при допомозі Губполітосвіти робітничий театр комункульту, який поставив своїм завданням обслуговувати робітничі райони.

Директором театру затверджено режисера Гліба Затворницького. Уповноваженим. Робісу тов. А. Азровим провадиться праця по організації групи. Виробниче бюро театру приступило до розробки репертуару

НА КИЇВЩИНІ

М. Черкаси. На початку цього року на Педкурсах заснувалась Літстудія «Плуг». Згодом робота поширилась і по-за межі курсів, а після першого плужанського з'їзду Студія перетворилася в літгурток імени «Плуга» і поширила працю на весь округ. В роботі участь прийняли студенти Педкурсів і профтехнічної школи. При місцевій Окружній газеті «Шлях Революції» почала виходити літсторінка гуртка «Плуг». Особливу увагу звернуто на організацію літгуртків по селах Черкащини.

П. П.

М. Фастів. В квітні місяці при участі представника В-ва Київ. Губкому тов. Литвина було закладено осередок Комункульту.

В осередок АСКК вступили найбільш свідомі, активні члени всіх місцевих організацій, як комсомол, хата-читальня, комнезам, кооператив, учительство, драмгурток і инш.

Відбуваються чергові засідання й провадиться організаційна праця.

ПОЛТАВА

В ЦЕНТРАЛЬНОМУ ПРОЛЕТАРСЬКОМУ МУЗЕЇ

Літню кампанію по збиранню матеріялів музей розпочав низкою екскурсій природничого, археологічного та історико-етнограф. відділу в ближні околиці Полтави (Брусія—Диканька, х. Макухівка, х. Гора, хут. Яківці, м. Білики). Ці екскурсії збагатили музей низкою цікавих речей і матеріялів.

Археологічним відділом переведено розвідочну екскурсію по Коломаку, яка дала цінні результати. Екскурсією виявлено городище в казенній дачі на межі з Харківщиною під хутором Гришовою (одно з тих городищ по Коломаку, що про нього здіймалося питання ще перед XIII арх. конгресом в 1905 р.) і, що заслуговує особливої уваги, констатовано культуру полей похоронних урн біля хут. Кантемирівки. Як відомо, вона належить древнім слов'янам (II—V вв. нашої ери). Дослідження цього пункта є одним із чергових завдань Ц. П. М. П., поруч дослідження околиць

Мачух і дослідів у районі Брусії, де в минулі році виявлено багате на знахідки селище часів неоліта.

В цілях зосередження уваги на краєзнавчій роботі надалі музеєм улаштовується виставку по краєвивченню з відповідними докладами завідуючих відділами.

В НАУКОВОМУ Т-ВІ

За останні місяці відбулося декілька засідань із докладами т.т. Щепот'єва—«До символіки українських народніх пісень» (образ пугача і сови); М. Рудинського—«Розкопка в Мачухах» і «Результати екскурсії до Коломаку», А. Козаченка—«Один з відгуків революції 48 року на Полтавщині» і «Пережитки цехів у цеховій організації наших днів» (м. Гадач), Ф. Герасименко—«Бунт кріпаків с. Кочубез в р. 1814».

ПОДІЛЛЯ

М. Винниця. Філія всенародньої бібліотеки України при Вуан. Бібліотеку засновано в вересні 1920 року в м. Винниці на Поділлі і зразу-ж її було поставлено під науково-адміністративне керування Всенародньої Бібліотеки України, як її філію.

У жовтні, після зліквідування Подільського Краєвого Архіву, Винницькій Філії ВБУ було передано помешкання його—12 великих кімнат величезного будинку будови 16 століття—так званих «Старих Мурів», бібліотечні скарби того архіву та деякі меблі. З цього часу й починається реальне існування Винницької Філії ВБУ. Книжковий фонд її поповнювався: через передачу їй офіційним шляхом бібліотек деяких ліквідованих установ на Поділлі та тих книжкових збірок, що їх удалося врятувати від загибелі в вирі революції,—через дарунки від різних установ і осіб та шляхом купівлі. В склад ВФ увійшли: бібліотека Винницької «Просвіти», «Подольського Общества Сельского Хозяйства», комплекти «Известий Киевского Университета», «Трудов Киевск. Дух. Академии», «Киевской Старини» (од ВБУ), комплекти «Чтений в обществе Нестора Летописца», видань «Археологический Комиссии», «Записок Новороссийского Университета», «Записок Общества Сельского Хозяйства Юга России», «Трудов Подольского Епархиального

Историко-Археологич. Комитета» й багато інших цінних збірок, окремих видань і рукописних матеріялів, 1922 року, куплено для ВФ 16 грамот 18 століття, підписаних Мазепою, Скоропадським, Апостолом, Миклашевичем, Петром Першим. Від ВБУ, Губвидаву Поділля, Крайвидаву в Київ одержано сучасну, преравно революційну та марксистську літературу—безплатно; з часів НЕП'а її куповано. Зараз купуються книги, оскільки на те дозволяють нужденні кошти Філії; передплачується понад 20 періодичних видань. Згідно прохання ВБУ Академією Наук передані й далі будуть передаватися в Філії всі видання ВУАН. Зараз Винницька Філія ВБУ має коло 100.000 книжкових одиниць, в тім числі в відділах революції та марксизму—коло 6000 одиниць. Дуже цінний відділ—Україніка, з підвідділами—Революції на Україні, Шевченківським та Подоліка. Підвідділ Подоліка має вже понад 1000 назв. З 15 березня відкрито спеціальний «Кабінет для вивчення Поділля» під керівництвом відомого дослідника Поділля профес. А. і. Ярошевича.

Величезний фонд ВФ опрацьовується по десятилітній системі Міжнародного Брюссельського Інституту, згідно сучасних досягнень бібліотечної техніки з пристосуванням їх до найближчого завдання, що стоїть перед філією,— як найскоріше опрацювати те, що є в ній найбільш корисного

для сучасного громадянства УСРР та пустити все це до читальні. Читальню відкрито в березні 1921 р. Одвідувачів за останній час буває до 1000 на місяць, книг видається по-над 2 з полов. тисячі на місяць. ВФ бере участь у місцевих книжкових виставках і сама їх улаштовує.

На чолі Винницької Філії ВБУ стоїть в. о. директора В. Отамановський.

Бібліотека пережила перші тяжкі роки свого існування, виявила повну життєздат-

ність і зараз є одним із міцних освітніх осередків УСРР.

М. Кам'янець. Постановою Ц. К. спілки селянських письменників «Плуг» в м. Кам'янці затверджена філія «Плугу», на чолі якої стоїть зараз редактор газети «Червоний Кордон» т. С. Божко.

До цього часу в філії відбулось 13 чергових вечірок, які відвідують слухачами в кількості до 500 чоловіків.

КАТЕРИНОСЛАВ

* Наукове Товариство для вивчення місцевого краю в Катеринославі заклало в останній час. До складу його увійшли т. т. Д. Яворницький, П. Єфремов, І. Степанів та багатьох студентів.

На перших засіданнях було вже зроблено декілька докладів. Т-во має на меті оживити науково-дослідчу катедру, поповнивши її новими робітниками та обравши аспірантів.

* «Плуг». В травні місяці в Катеринославі засновано літературний гурток імени «Плуга». Відбулося вже декілька ве-

чірок, які одвідували й сторонні слухачі. Гурток згодом має перетворитись у Філію Літературні твори катеринославських плугжан будуть міститись в газетах: «Зірка», де відводиться для них періодична сторінка.

* П. Єфремов (голова філологічної секції наукового т-ва) працює над творчістю М. Хвильозого та О. Олеса.

* М. Лебедь написав збірку новель.

* В. Чапля написав повість під назвою «У перекидь».

ДОНБАС

* «Думка». За 25 день перебування в мандрівці «Думка» дала 22 концерти, із них 15 на вугільних і соляних копальнях. Побувала «Думка» в Бахмутському, Єна-

ківському, Горлівському, Луганському й Юзівському районах. Концерти Капели користуються великим успіхом серед робітничих мас і збирають аудиторію до 3000 ч.

ЧЕРНИГІВ

* Інститут Краєзнавства. Група наукових робітників розробила проект організації у Чернигові інститута краєзнавства. Президія Губвиконкому визнала за доцільне організацію такого інституту.

* Філія «Плуга». В Чернигові розпочала діяльність філія «Плуга», яка затверджена і Ц. Ком. Спілки. До членів філії увійшов і професор Михайло Жук.

РСФСР

МОСКВА

МУЗЕЙ РЕВОЛЮЦІЇ

Музей Революції має своїм завданням знайомити широкі кола працюючих з історією великої російської революції і з історією комуністичної партії.

Музей має архів, бібліотеку й виставку, яка розпадається на такі відділи: період до марксизму, період 90-х і початок 900-х років, період 1905—1906 р.р., період імперія-

лістичної війни і реакції, період лютневої революції і період жовтневої революції.

Підготовлюються відділи: в'язниці, заслання, каторги, нелегальної техніки, горожанської війни і період військового комунізму.

При музею є куток ім. В. І. Леніна, улаштований по його смерті і відбиваючий різні моменти з його життя.

* Книга В. Леніна про Кооперацію, яка була послана всесоюзною комісією по влаштуванню радянського павільйону на гентській кооперативній виставці сконфіскована по розпорядженню бельгійського уряду. Ця книга переложена на 4 головніших європейських мови і призначалась на продаж та для роздачі на виставці.

* «Книга о книгах». Під такою назвою в Москві при Держвидавці почав виходити журнал бібліографії й книгарської справи. Редакція ставить завданням відзначити все, що торкається видавничої діяльності, книготорговлі, життя літоб'єднань, роботи бібліотек, музеїв, історико-революційних архівів і т. д., навіть буде відзначатись все, що окремими авторами підготовлено, чи підготовляється до друку.

Перша книжка вийшла в квітні місяці. У відділі хроніки містить багачко заміток про культурне життя України.

* Ювілей О. С. Пушкіна. 6 червня, з нагоди 125 річного ювілею з дня народження О. С. Пушкіна Всеросійська спілка письменників і поетів поклала вінки на пам'ятник поету: від спілки поетів і письменників Сергій Есенін і від спілки драматичних письменників—Разумовський. Там же були зачитані вірші, присвячені Пушкіну т. т. С. Есенін, С. Городецький, П. Орешин, Занкевич і Казін.

У Великому театрі в той же день відбулося під головуванням В. Луначарського ювілейне свято.

* Рукописи Достоевського. Історичний музей передав до центральної громадянської книгозбірні ССРР імені В. І. Леніна коштовні автографи й рукописи Ф. М. Достоевського, які були в музеї і які будуть прекрасним доповненням до тих, які вже є в рукописному відділі.

* Ювілей В. Поленова. 1 червня відбувся 80-річний ювілей із дня народження відомого російського академіка малярства В. Д. Поленова. Ювілей було вшановано відкриттям в Трет'яковській галерії творів ювіляра, а в Російській Академії Художніх Наук—урочистим засіданням.

* 35-ліття Східньої Комісії. У Москві відбулось 35-ліття Східньої Комісії. За тридцять п'ять літ Комісія збиралася півтораєста разів; видала п'ять великих томів «Древностей Восточных»; керівниками Комісії в різні часи були: Ф. Корш, В. С. Міллер, М. Нікольський, А. Кримський, В. Трутовський, П. Уварова т. инш.

* Установчі збори Асоціації Революційної Кінематографії. Цими днями в Москві відбулись установчі Збори Асоціації Революційної Кінематографії. Після затвердження статуту було обрано Правління Асоціації. Помічається великий потяг до Асоціації з боку кіноробітників Москви і провінції.

* Г. Коляда написав цікл динамопоем «Жінка»—10 силуетів.

Для нового театру написав: «5 плакатів» і поему «Семафор у майбутнє», присв. тов. Мих. Семенкові.

БІЛОРУСЬ

* Поет Зьмітрок Бядуля-Ясакар пише поему «Лясное» з життя партизанів Білоруси, він-же пише повість з партизанського життя.

* Радовая Рунь. В Мінську додатком двічі на місяць до газети «Савецкая Беларусь» виходить журнал літератури «Радовая Рунь» з яскраво визначним імажиністським духом.

ЗАКАВКАЗЗЯ

ГРУЗИНСЬКА КУЛЬТУРА

* В травні місяці спілка грузинських артистів спеціальною вечіркою вшанувала пам'ять артиста драматурга і редактора Коте Месхи. В цей день минуло 10 років зо дня його смерті.

* Вийшов перший том поезій Раджена Гвітадзе під назвою: «Месія Ослів».

* Вийшла збірка оповідань Лео Кіячелу.

* Ш. Жанперідзе випустив збірку своїх поезій.

ВІРМЕНСЬКА КУЛЬТУРА

* В травні в Батумі святкували тридцятирічний ювілей вірменського пролетарського поета Акопа Акоп'яна.

* Скульптор Ніколадзе скінчив пам'ятник Арсенові Джоджашвім.

* Директора Вірменської Консерваторії композитора Романос Мелік'яна московська спілка вірменських музичних діячів обрала на почесного члена.

* Нью-Йоркська спілка музичних діячів вирішила видати збірку музичних творів композитора Романоса Мелік'яна.

ІСТОРИЯ ТУРЦІЯ

* Туркологія. Т-во вчителів м. Ангори поставило собі за мету пропагування інтересу до туркології. Член т-ва Соїс-салли-оглу Ісмаїл Субхі прочитав лекцію про середнеазійських турків; Бесім Ата-лай—про малоазійську турецьку мову.

В Ангорі голова дервешів—мевлеві Велед-челебі закінчив великий «Турецький Словник», який друкуватиметься в Міністерстві Народної Освіти.

* Археографічна комісія. В Костянтинополі з ініціативи б. вел. візира Тевфіка-паші утворено Археографічну комісію. Голова комісії Алі Емірі за короткий час привів до порядку кілька тисяч документів XV-XVI в. й пізніших.

* Докторські дисертації. Словесний факультет Костянтинопольського Університету завів у себе прилюдну оборону докторських дисертацій. Першу оборону дисертації зробив Алі Нахад на тему «Лейла и Меджун в мусульманських письменствах».

* В Університеті. За 1922—23 р. до турецького Університету вступило (по факультетах): на медичний 7 чоловіків; 1 жінка; на словесний—3 ч., 8 ж.; на природничий—12 ч., 20 ж.; на правничий—76 ч., 1 ж. Це—по атестатах. По іспитах: на

медичний вступило 28 ч.; на словесний—2 ч.; на природничий—5 ч.; на правничий—13 ч. і 1 ж. Не витримало вступного іспиту 93 ч. і 2 ж.

* Ліквідація неграмотности. По всій Малій Азії відкриваються вечірні курси по ліквідації неграмотности.

* Громадські бібліотеки. В Ангорі Міністерство Народної Освіти відкрило велику громадську бібліотеку. Для жінок бібліотека відкрита в спеціальні дні, коли мужчин не буває.

Громадська бібліотека відкривається також у Кастамуні та по инш. містах.

* Т-во Османських Художників відкрило четверту свою виставку. У виставці взяли участь: Халіль-паша, Джеміль, Авні, Шевкет, Хікмет, Ібрагім Самі, Ф. Рухі, Нам. Ісмаїл і т. инш.

* Журнали. У м. Керасунті (на Чорному морі) виходить за редакцією А. Курі-Ахмеда двохтижневик «Ишак» (Огоньок). В останньому числі журналу дано переклади з Тургенєва.

В Костянтинопольському журналі «Йені Меджмуа» («Новий Збірник») друкуються «Записки из Мертвого Дома» Ф. Достоєвського.

КИТАЙ

* Пекінський національний університет являється зараз одним із найкращих вищих шкіл Китаю. Університет поділяється на два факультети: підготовчий і основний. На основному факультеті викладаються науки математичні, біологія, філософія, науки словесні, історія, економіка і т. инш. Разом з підготовчим факультетом курс учення в університеті тягнеться шість років. Особливу увагу в університеті звернено на вивчення історії й мови Китаю. Із європейських мов проходять тільки дві: англійську й французьку. Російська мова успіхом не користується.

* Китаєзнавство. В Китаї почав виходити науковий журнал «Голі Бейцзін Дасіо Госіо цзікань». Журнал багато уваги присвячує старовині й сучасності Китаю в різних галузях науки, а також дає перекладні статті з мов європейських.

* Американсько-Китайський Археологічний Інститут. На кошти

головним чином Америки в Пекіні відкривається Ам.-Кит. Арх. І-т, на чолі якого стоять відомий знавець Китаю—Карл Бішоф.

* Вивчення культур Дальнього Сходу—під такою назвою в Пекіні заснувалося т-во вчених і літератів. Т-во ставить собі метою студіювати культури Дальнього Сходу в широкому розумінні цього слова—включаючи філософію, історію, письменство і мистецтво. Вступ до т-ва відкритий всім без різниці раси й національности.

* Китайсько-манджурський словник виходить з друку незабаром складений Цзін-лян'ом в китайській транскрипції.

* Китайські народні пісні. Проф. А. І. Іванов зібрав біля 600 народних пісень Су-чжоу'ської провінції.

В ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ

НІМЕЧЧИНА

НОВИНКИ ЛІТЕРАТУРИ

В Німеччині помітно зацікавлення російськими письменниками. Так, вид-во Гессе і Беккер в Ляйпцігу випустило в світ по німецькому Достоевського: «Униженне и оскорбленне» в перекладі М. Кегель. «Двойник» в пер. А. Лютера, «Игрок» і инш. оповідання в перекл. того-ж автора, «Подросток» в перекл. Ф. Беневиця. Де-які твори Достоевського появилсь на німецькій мові у виданні других фірм. Наприклад: «Записки из мертвого дома» в перекл. Н. Штрассер, в Постадмськім видавництві Китенгейера, повість «Хозяйка» — в перекладі Г. Реля. — в Лайпцігському видавництві Зеємона і т. д.

«Слепой музыкант» В. Короленка вийшов в перекладі Юлія Гринберга, Мюнхен, 1924; «Леді Макбет Мценского уезда» Н. С. Лескова видана в німецькому перекладі Зігфріда Фегезака, Мюнхен, 1924; «Князь Серебряний» А. К. Толстого появилсь в перекладі Ф. В. Шмідт, Берлін, 1924; «Первая любовь» Тургенева — в перекладі Л. Ган, Мюнхен, 1924; його-ж «Муму» — перекл. Гернера, Лайпціг, 1924 і «Записки охотника» в перекладі Ал. Еліясберга, Потсдам, 1924; «Фома Гордєев» Максима Горького — надрукований в німецькому перекладі Е. Беме, в Мюнхене, 1924. «Крейцерова Соната» Л. Толстого вийшла в світ в перекладі Шольця, а «Хозяин и работник» в перекл. А. Маркова в Берліні, 1924. «Яма» А. Куприна появилась уже сьомим виданням в перекладі Ганса Лібштекля.

Російські книжкові видавництва в Німеччині випустили за останній час низку нових книжок. Сюди треба віднести «Воспоминания» М. Горького, присвячені пам'яті Кароніна-Петропавловського, Чехова, Лева Толстого і Л. Андрєєва і його-ж «Мои университеты» (вид-во «Книга», 1923). Тим же вид-вом випущено в світ повну збірку творів М. Горького (16 томів). — Жак Нуар, чи то, Яків Викторович Окснер видав низку дитячих казок: «Коля й Оля» (переказ мотиву Гензель і Гретель), «Детишки», «Красная Шапочка» і др. в Берлінському видавництві «Север», 1924. Тим-же вид-вом оголошений російський переклад чарівних казок китайців («Пу-Сун-Лі», «Ляо-Чай»). Ладизніков перекладав збірку творів Олекс. Толстого в трьох томах. Він же надрукував російський переклад роману єврейського

письменника Шолома Аша: «Мотьявор» (переклад Видрина), Берлін, 1924.

Російське-ж вид-во випустило і твори українського письменника М. М. Коцюбинського.

Злива мемуарів та політичних спогадів про войну та революцію трохи зменшилась. Але все-ж таки треба відзначити появлення другого тому праці Джорджа Бюкенена: «Моя місія в Росію». Спогади дипломата. Переклад з англійської Дори Блох, а також видання німецького перекладу спогадів із часів революції Дибенка.

Багацько книг, які вийшли за останній час в Німеччині на німецькій мові, присвячено ріжним проблемам штуки за історії літератури. Бібліографічний Інститут в Ляйпцігу оголосив велику працю Артура Лютера: «Історія російської літератури» (німецькою мовою), яка охоплює більше 500 сторінок і оздобленої багатьма малюнками та 9 таблицями, із яких 2 в фарбах. Досить цікавою представляється праця Еммеля: «Екстатичний театр» (356 стор.). Еміля Вінклера: «Поетичний твір», Хагемана: «Логіка і поетика» в переробі Адольфа Дирофа (Фрайбург, 1924). В. Новак надрукував книжку: «Звукоаналітичний метод Едуарда Зівєрса, Лангензальця, 1924, присвячену викладанню й критиці ритміко-мелодичної системи відомого німецького лінгвіста Зівєрса.

В царині політекономичних наук необхідно відзначити велику кількість новіших німецьких праць, присвячених Росії, Україні і Спільці загалом. Такі:

Фр. В. Шен: «Знак запитання Росії». Економичний етюд. Люцерн (Швайцарія), 1923.

Даскалюк: «Україна, як поле діяльності для німців і німецького капіталу». Берлін, 1923.

О. П. Марків: Грошовий обіг в радянській Росії. Берлін, 1924.

Сучасність про Леніна: Голос визначних осіб. Берлін, 1924.

Петро та Ірма Петрови: «Економичне відродження ССРР». Берлін, 1924. (На німецькій мові, видання «Книга»).

Клоос і Мейстер: «Копаленні тварини Східної Європи».

Берендт: «Мідні й сірчані поклади Східної вропи».

Бехагель: «Залізни й марганцеві руди Східної Європи».

Данкворт: «Сибір і її економічне майбутнє».

Літинський: «Побічні продукти коксування на півдні Росії».

Фукнер: «Нова економічна політика в Росії».

Всі—німецькою мовою.

Теж—Ф. Кипарисів: «Спілка науки й праці в Радянській Росії». Відчит про перший конгрес наукових робітників ССРР 23—27 листопаду 1923 р. Берлін, 1924.

В журналі—*Süddeutsche Monatshefte* 1924, том XXI, вип. 5, стор. 153—210 вміщена цікава стаття: «Україна й майбутнє Германії».

Видавництво Вестермана в Брауншвейге недавно випустило в світ політичну й залізничну мапу радянських республік у фарбах, розміром 84×94 см, уложення Ол. Радо.

Вийшов у світ курс політграмоти німецькою мовою для юних комуністів за редакцією Бернгарда Ціглера у виданні Ком. Інт. Молоді, 1924.

Антикварна крамниця Прагера в Берліні надрукувала облік праць Маркса, Енгельса й Ласаля і присвячених їм творів із статтею Г. Майера про останні дні Маркса в Берліні, з передмовою Е. Драна.

Р. Зайчик випустив книжку «Розмова криза європейської людности». Цюріх, 1924.

Отто Рюле видав книжку: «Од буржуазної революції до пролетарської». Дрезден, 1924 (німецькою мовою).

Книга Герцога А. «Червона Армія», вийшла уже другим виданням Регенсбург, 1924.

Цікаво відзначити появу книжки Шульте-Вертинга: «Закономірність історичного процесу і останні, сто років європейської історії». Гейдельберг, 1924.

Відомий історик релігії Артур Дреус, якого книжка про Ісуса Христа, як про мітичну особу, недавно перекладена на російську мову, видрукував другий том свого великого дослідю: «Походження християнства із гностицизму». Йена, 1924.

В Ляйпцігу появилася книжка К. Маркіоніні: «Горожанська війна і більшовизм в Германії (1924, 32 стор.)».

* Виставка індійського малярства. На весні цього року в Берліні відбулась виставка сучасного індійського малярства. Виставлено було біля 100 картин, брало участь у виставці 50 артистів малярів Індії.

ФРАНЦІЯ

* Жульєта Лерміна-Іляндр видрукувала роман, сюжетом якого взято життя паризького пролетаріяту під час війни і після неї, під такою назвою: «La fille à Caze».

Вийшов перший том великої колективної праці по історії французької літератури за редакцією двох учених: Жозефа Бедье та Поля Азара (Hazard). Цей том охоплює історію французької літератури від її зародження і аж до доби класицизму.

Буте де-Нувель випустив у світ нову велику критичну біографію Байрона.

* Нова книжка: Mazon (André). *Lexique de la guerre et de la Révolution en Russie* (1914-1918).

Автор вивчає нові словотвори в російській мові під впливом війни та революції. Автор вивчає злиття кількох слів в одно (Пролеткульт, Цік), скорочення слова та нарешті запозичення чужоземних слів чи відповідно до вимови тієї чужої мови (буржуа, то-що) чи у переробці (буржуй). М. порівнює ці процеси з аналогічними з'явищами у французькій мові.

* Levine (Isaac don). *Lénine*, traduit de l'anglais par H. Altier.—Це французький переклад англійської книжки про Леніна (Lenine the Man). Автор—політичний ворог Леніна, але ставиться до особи В. І. з надзвичайною пошаною.

* Ювильєй Поля Бурже. В грудні минуло п'ятдесят років з часу, як Поль Бурже дебютував, надрукувавши свої перші твори в «*Revue des Deux-Mondes*». В звязку з цим, французька преса багато сторінок присвячує творчості Поля Бурже, а «*Revue Hebdomadaire*» і инш. свої чергові числа майже виключно присвятили ювильєю.

* Смерть Моріса Барє. На початку грудня минулого року помер один з найстаріших письменників Франції Моріс Барє. Народився він в 1862 р. З 1905 року лічився членом Академії, заступивши місце Жозе-Марія Ередіа. Він лічив себе соціалістом і одночасно був «щирим» націоналістом.

ГАЛИЧИНА

* Виставка гебрєйської книжки. 20 червня у Львові відкрилась виставка гебрєйської книжки і преси на гебрєйській мові. Виставка-обіймає друки всього світу

від найменших періодичних видань до великих томів і енциклопедій. Виставка охоплює також найкращий період для гебрєйської книжки—1914—1924 р. р.

ЕСТОНІЯ, ФІНЛЯНДІЯ

* В Ревелі вийшла книжка Берзінга: «Нариси нової естонської поезії, 1924.

* Відоме видання дослідів по фольклору в Гельсінгфорсі під назвою: «Folklore Fellows Communications» продовжує виходити як і раніше. Т. IX містить в собі велике досліджування

В. Андерсона по історії народного анекдоту, під заголовком: «Імператор і Аббат». Том XIV має досліджування Л. Макензена: «Кістка, що співає» — порівнюючому вивченню народньої казки.

АМЕРИКА

Українська Центральна бібліотека. Між іншими культурно-освітніми справами—Український Робітничий Конгрес ршив заложити, при осідку Екзекутиви Союзу Українських Робітничих Організацій, Українську Центральну Бібліотеку, як одно з дуже помічних средств в тій культурно-освітній роботі, що намічена конгресовими ухвалами. Покликана Екзекутивою С. У. Р. О. культурно-освітня комісія вже, між іншим, почала працю й в напрямі організування цієї бібліотеки.

Перша ціль її—стати збірником всього того, друкованого на українській мові, що має наукову, літературну, мистецьку, історичну чи тим подібну вартість. З такого збірника можуть користати як місцеві бібліотеки, так й поодинокі особи, без огляду на те, де вони знаходяться.

Друге, далеко більше значіння Центральної Бібліотеки—це значіння інформаційне.

Регістрація українського друкованого слова, огляд його, відповідні до нього рекомендації—це, кажемо, друга ціль Української Центральної Бібліотеки.

Українська Центральна Бібліотека має урядувати вистави друку по різних центрах української трудової еміграції в Злучених Державах. Вони охоплюватимуть книжки, газети, журнали, афіші, і взагалі все, що підходить під слово «друк» і заслуговує на увагу, без огляду на зміст, при чім могли-б ділитися на вистави історичних друків і на вистави сучасних друків, чи обіймати одні і другі, в залежності від потреби.

Заходи в напрямі її організування вже почалися.

МУЗИЧНЕ ЖИТТЯ ЗА КОРДОНОМ

* В Копенгагені з колосальним успіхом було виставлено вперше музично-драматичний твір фінського композитора Жана Сібелюса «Скарамуш». «Скарамуш» не опера, а щось середнє між балетом, пантомімою та мелодрамою, де словесним матеріалом автор користується головним чином лише в самих драматичних моментах. Драматичний елемент виявлено у Сібелюса з великою силою, при тому надзвичайно простими засобами; його оркестр складається лише зі струн та деревл. інстр.

* В Дюсельдорфі вперше виконано оркестрову сюїту Вільгельма Гроша з музики до п'єси Верфеля «Людина з люстра».

* В Ахені виконувалась опера Франца Шренера «Die Gezeichneten». Місцева кри-

тика прихильно зустріла цей твір найпопулярнішого з сучасних драматичних німецьких композиторів.

* Вільгельм Грош закінчив новий оркестровий твір: «Увертюра до опери--буф», ор. 14.

* Люї Дюрей пише сонату для флейти та орк.

* Еріх Корнгольд закінчив музику до нової драми Ганса Мюлера «Вампір».

* Даріус Мільо написав шість д'ячких пісень на слова Рабіндраната Тагора.

* Сергей Прокоф'єв пише п'яту сонату для о. к.

* М'ясківського обрано членом The League of Composers в Нью-Йоркові та представником її Advisory Board по СРСР.

V A R I A

Археологічні розкопки в Біблосі. В старинно-фінікійському місті Біблосі, тепер Джебейлі, що знаходиться між Бейрутом і Триполі, під час війни при переведенні будівельних работ

випадково було знайдено каміння, на одному з яких був ієрогліфичний напис. Англійський учений, що перебував тоді недалеко від місця знаходки, розшифрував в цьому написові ім'я фараона Тутмосіса III, який

царював приблизно за 1450 років до теперішнього літосчислення. Після цього в Біблосі французи в 1919 році розпочали розкопки і знайшли рештки двох храмів—одного єгипетського і одного фінікійського.

В руїнах єгипетського храму французи (розкопки провадить тепер французький учений Монте) знайшли статую однієї богині і рельєф—фараон на молитві. В фундаменти фінікійського храму знайдено посуд, присвячений богині Біблоса чотирма єгипетськими фараонами із третього тисячоліття до теперішнього літосчислення; цей посуд був подарунком цареві Біблем третьої великої піраміди.

Ці знаходки освітлюють культуру й тогочасні торговельні зносини. Біблос був головним пунктом в торгівлі між Єгиптом і Фінікією. Єгиптяне, привозячи ліванський кедр, приносили подарунки богині Біблоса, щоб вона оберегала їхні кораблі в небезпечній дорозі.

В 1922 році новий випадок знову допоміг роботі археологів: сповзла частина скелястого берега біля Біблосу й оголила давню домовину з великим саркофагом. Тут збере-

глась камінна єгипетська посудина в золотій оправі з іменем відомого фараона Аменхета III, що царював за 1800 років до теперішнього літосчислення. Ця посудина була подарунком цареві Біблоса. В минулому році було знайдено домовини інших біблоських царів. Серед річей, що там знайдено, є скринька з обсидіана, подарунок Аменхета IV-го. Цікаво, що навіть речі фінікійської роботи мають написи на єгипетській мові, в трохи невмілих ієрогліфах. Підпис «цар Біблоса Іеншему» на одній золотій прикрасі закінчується таким самим закрутленням, як у фараонських підписах. Фінікіяне, як видно з цього, були пильними учнями єгиптян. Пізніше вони навчалися від вавилонян їх клиновидному письму, а далі стали вживати букв'яну абетку, яка від них перейшла до греків і всього цивілізованого світу.

Найдавнішим зразком такого письма вважався до цього часу напис царя Меша з Мааба з 9 століття до теперіш. літосчислення, а тепер в Біблосі знайдено напис буквами, яка є давнішою від першої на 300—400 років.

РОЗКОПКИ ЕКСПЕДИЦІЇ КОЗЛОВА

Тиберська експедиція Козлова, що залишилася тимчасово в Монголії, розробляє доки-що в 100 верстах від Урги три групи дуже старих могил, в яких поховано останки китайських принців. На глибини 7 саж-

нів на дні могил знайдено капітальні дерев'яні будівлі з гробницями по середині. Навкруги йдуть підземні коритари. Стіни прикрашено шовковою матерією, а також написами. Знайдено багато бронзових виробів.

Бібліографія.

В. И. Ленин. «О кооперации». Держ. вид-во, М. 1924, стор. 148.

Книжка складається, головним чином, з витягів зі статтів та промов Леніна, в яких він торкається кооперації. До цього матеріалу т. Мещеряков написав вступну статтю, в якій подав коротеньку класифікацію та характеристику виступів Леніна по питаннях кооперації—її ролі в боротьбі пролетаріату за своє визволення під час капіталізму і в добу пролетарської диктатури.

Книжка уявляє собою надзвичайний інтерес, бо в ній зведено до купи все майже, що Ленін говорив про кооперацію. Треба зазначити, що це—матеріал для окремого, самостійного і досить цікавого розділу в життєпису Леніна—Ленін, як кооператор.

Не дивлячись на те, що Ленін ніде не висловив цілковитої й певної теорії кооперації, не можна сказати, що у нього не було такої теорії. Вона була й полягала в визнанні кооперації, як однієї з форм пролетарського руху, але такої, яка не веде безпосередньої боротьби з капіталом і тому для практичного революціонера не завжди цікава. Поліпшення, яких може досягти пролетаріат через кооперацію, дуже незначні й не можуть бути значнішими до того часу, поки засоби продукції знаходяться в руках капіталістичної класи. Кооперація відіграє допомагаючу ролу, і значіння її росте в міру звязку її з політичними й професійними організаціями пролетаріату.

Старі кооператори—буржуазні, дореволюційні—фетишисти, «созерцатели». Зробивши якісь спостереження, прийшовши одного разу до якихсь висновків,—далі вони пасивно пливають за водою. Рочдельські принципи—то їх прапор. Вони справді незалежні—незалежні цілком від життя, обставин, оточення. Незалежність кооперації, про що вони так люблять балакати,—це незалежність від пролетарських бойових організацій і найміцніша залежність від буржуазії.

Підход до кооперації Леніна завжди певний й ясний: й що може дати кооперація зараз, в даних умовах, і дати не взагалі, а для успіху революційної боротьби пролетаріату? Кооперація цікава для його остільки, оскільки вона допомагає наймити звільнитися від визиску, оскільки вона робить дужчим його в боротьбі з капіталом.

Тому так рішуче він береться за неї, весь час підкреслюючи її вагу, як засоба боротьби, який треба використати, як найповніше і найдоцільніше, пристосувати до обставин часу, а не робити з нього якогось фетишу.

Цікаво читати його статті проти «друзів народу», що захоплювалися артільним рухом, не помічаючи його убогости і сподіваючись мирним шляхом «врусти в соціалізм» без цієї «неприємної» пролетаризації й розвитку капіталізму. Ясність, логіка цих статтів Леніна, перейнятих іронією, справляє могутнє вражіння.

Книжка дуже цікава. Але її не розраховано на широкі кола кооператорів. Матеріал приведено в хронологичному порядку—треба було б зайнятися тепер другою роботою й дати систематичний підбір думок Леніна про кооперацію, виявити ту теорію кооперації, якої у нього ніби-то немає й яка по суті впливає з кожної статті або фрази, в яких Ленін торкається кооперації.

С. Зарудний.

А. Н. Лозовый. «Ленин и кооперация». Вид-во «Новая Москва». М. 1924, стор. 196+IV. Ціна 70 коп.

Завданням автора, як він зазначає це в передмові, було «роздивитися, оскільки правий був Іліч в определенні значіння різних видів кооперації в той чи инший період економічного будівництва країни». Автор зазначає також, що за винятком небагатьох випадків, коли Ленін досить пильно і детально зупинявся на кооперації,—думки про неї, її значіння розкидані по всіх майже творах, а тому досить важко зібрати їх до купи і виявити таким чином ленінську теорію кооперації.

Можна сказати лише одно: Ленін не визнавав кооперації, як засоба для розв'язання соціального питання. «Ленін,—каже автор,—кожен раз підходив до кооперації, як революціонер, і надавав кооперативному рухові значіння лише в тій мірі, в якій воно допомагало або шкодило революційній класовій боротьбі».

Треба зазначити, що автор не справився з тим завданням, яке поставив перед собою. Леніна в книзі дуже мало. Тільки з початку книжки і в кінці автор, власне, розповідає про Леніна—про його суперечки з «друзьями народу» і про його останні статті. Решта-ж, більша частина книги, — це нарис історії російської кооперації. Нарис цей дуже інтересний і через те, що він перейнятий певною думкою, ідеєю, і по підході до предмету. Автор подає багато відомостей (нарешті, правда, трохи забагато), освітлених з точки погляду марксизму.

Книжка складається із вступу і 7 глав, з яких три присвячено народництву, а решта—кооперації при капіталізмі і в Союзі радянських республік.

При нашій бідності літературою по кооперації, яка-б відповідала вимогам сучасності, книжка т. Лозового, не дивлячись на де-які хиби (надзвичайну конспективність іноді, трошки великий цифровий матеріал і т. инш.), уявляє собою цікаву й потрібну роботу: основні моменти розвитку кооперації, протилежність завдань дореволюційної кооперації й радянської, значіння кооперативного капіталізму в системі радянського соціалістичного будівництва і т. инш.—усе це виявлено в книжці т. Лозового досить рельєфно й ясно.

С. Зарудний.

Н. Попов і Я. Яковлев. Життя Ленінове й ленінізм. Державне Видавництво України. Х-рк. 1924, стор. 100.

Оцю книжку написали автори її протягом двох днів після смерті Леніна, а друкарські робітники, переказують, видрукували її протягом одной доби. Але-ж «habeant sua fata libelli» і український читач тримає цю книжку в українському перекладі лише в червні ц. р. Та добре, що має хоч із таким запізненням, бо книжка т. т. Попова й Яковлева—це чи не найкраще видання, присвячене освітленню велитенської постати Леніна, що відзначив і Редакційний Центр для видання Ленінської книги, заснований в Москві з ініціативи т. Б. Каменева, зі спеціальною метою—боротися проти хвилі «ленінської літературної халтури» (е й така халтура!).

Книжка Попова й Яковлева розпадається на дві частини—«Життя Ленінове»—Н. Попова й «Ленінізм» Я. Яковлева.

Н. Попов дуже влучно розглядає Ленінове життя на тлі Ленінової діяльності, бо й, справді, «немисливо в його життя разделение... между личной его жизнью и общественным его делом». Таков был Ленин¹⁾. Н. Попов, розповідаючи про Ленінове життя, зупиняється на головніших статтях його діяльності—добі «Іскри» й ліквідації економизму, 2-му партз'їзді, ролі революції 1905—07 рр., відношенню його до партійної кризи й участі в партійному відродженню, переходить до змальовання ролі Леніна в революційній роботі військової доби, роботи його під час лютневої революції і закінчує описом Ленінового апотеозу—роботі під час Жовтневої Революції.

Я. Яковлев викладає основи Ленінової науки революційного марксизму й почавши з викладу основних підвалин ленінізму, переходить до ленінового погляду на світову робітничу революцію, ролу в ній російської революції та наслідків імперіалістичної війни, і закінчує першу частину своєї праці викладом Ленінових думок про «стик» лютневої й жовтневої революцій і ролу Леніна в організації Комінтерну.

Слідуючій розділ присвячує Яковлев викладу Ленінових поглядів на взаємини між пролетаріатом, селянством, подає ролу Леніна в справі усталення партійної політики, в нац. питанні, аналізує Ленінову теорію «національних революцій» і з'окрема зупиняється на Леніновій роботі в справі визволення трудящих сходу.

Далі переходить Я. Яковлев до освітлення організаційно-тактичних моментів ленінізму—ролі Леніна в організації партії і вясненню Ленінової стратегії й тактики.

Закінчує Яковлев викладом Ленінових політичних заповітів, про тісне «співробітництво двох класів—робітників і селян», про електрофікацію, кооперацію, ролу сходу в справі остаточної перемоги соціалізму й про важливість збереження одна-стайності комуністичної партії.

¹⁾ «Книга о книгах». Двухнедельный библиографический журнал под редакцией С. Д. Мстиславского. 1924, апрель. № 1—2, стор. 3.

Останній уступ—«Партія без Леніна», закінчується висновком—«Останній рік довів, що наша партія недаремно утворена, зібрана і перебудована Володимиром Іллічем, і що Р. К. П., на підставі Іллічевої науки, пристосованої до нових умов, буде йти вперед до нових перемог».

Є деякі недолатності в книжці Яковлева й Попова, що свідчать про поспішку їх під час написання книжки. Так, можна було б докладніше спинитися на висвітленні позиції Леніна в національному питанні, на боротьбі його з рештками націоналізму в лавах соц.-дем. і особливо на історичному розвитку Ленінових поглядів на селянство.

Але-ж, не вважаючи на ці хиби, книжка Попова й Яковлева—прекрасний дарунок українському читачеві, що й досі мало має доброї Ленінської лектури.

Переклад не поганий. Книжка видрукована чисто, але-ж ціна її зависока—70 к. (проти 60 коп. в рос. мові).

С. Дз—ко.

И. М. Владимиров. Ленин в Женеве и Париже. С предисловием Н. А. Семашко. Стор. 115. ГИУ. 1924 р.

Додати щось нове до того, що відомо читачеві про Леніна безумовно трудно автору, що не є ні художником ні вченим і що не мав з ним ні інтимного, ні тісного ділового зв'язку.

Але автор—колишній емігрант, складач в закордонних більшовицьких друкарнях за часів царату. Він, як каже Семашко «стояв коло самого казана революційної кухні, через його руки пройшла значна частина закордонного видавництва, і він може розповісти про Володимира Ілліча». Тому й його книжка, хоч вона і не додає нових рис до образу В. І., має вартість певного свідчення людини про емігрантське життя, про Леніна проводира й людину за часи його перебування у Женеві та Парижі.

Цілком слушно Держ. В-во додало до спомину Владімірова промову тов. Крупської на останньому з'їзді Рад. СССР та коротенький численник значніших подій з життя Володимира Ілліча.

Книжка видана добре.

М. П.

Г. Зінов'єв. Пролетарська революція та вчительство. Доклад на з'їзді вчителів Ленінградської губернії. Державне Видавництво України. Харків, 1924, стор. 36.

Ленінградське видавництво «Прибой» мало рацію видати окремою брошурою промову Зінов'єва, виголошену ним перед з'їздом учителів Ленінградської губернії ще до часу скликання XIII з'їзду РКП.

Але-ж ми не бачимо рації в тому, що Державне Видавництво України заходилося видавати цю книжку в перекладі на українську мову незмінно, не додавши до неї нового матеріалу—хоч би сказаного на Всеукраїнській партійній конференції та XIII партз'їзді про вчительську справу, не додавши надзвичайно цікавого матеріалу про відомий «виступ 66» на Україні,—факт немалою значіння для справи притягнення вчительства до будування нового ладу.

Але-ж хоч і багато губить брошура через відсутність в ній конкретного матеріалу партз'їзду й партконференції, усе-ж корисною вона буде для широких мас нашого вчительства, коли воно спроможеться самостійно ці забраклі матеріали відшукати та до брошури долучити.

Тов. Зінов'єв починає згадкою про Ленінові заповіді в справі підняття політичного рівня й матеріального становища вчительства. Г. Зінов'єв ставить справу цю в залежність од матеріального стану Спілки Радянських Республік, а також од того, в якій мірі вчительство зуміє сполучити свої інтереси з інтересами цілого пролетаріату, в якій мірі вчительство зуміє взяти участь в новому громадському житті, в усіх його проявах, а найбільше в дотичних до вчительської роботи: справі ліквідації неписьменности найперше.

Але-ж насамперед треба політично перевиховати вчительство, бо воно подекуди перебуває ще під впливом отруйних ідей буржуазії, що довгі роки держала в своїх пазурах учительську думку. Початок такого перевиховання покладено самим життям—вчительство повернуло до революції й невпинно йде до цілковитої згоди з іншими волами пролетаріату для творення великої просвітньої роботи. Такому переломові в учительських настроях добре сприяло об'єктивне відношення пролетаріату до вчительства, яке він дорізняв од іншої, побільшости псевдоінтелігенції.

Торкаючись аналізу переломових настроїв учительства, Зінов'єв оглядає найгостріші питання, що стояли на перешкоді перемозі цих настроїв аж до останнього часу, зупиняється на питанні про класову сутність школи, яскраво доводячи, що в недалекому майбутньому ми прийдемо до справжнього «братання вчительства, як маси, з робітництвом, а надто з селянством».

Розділ книжки про взаємини комуністичної партії та вчительства після оголошення відомих партійних постанов загубив своє значіння так само, як не має великої ваги для українського вчителя і розділ, присвячений критиці помилок Горького, вплив якого на українську інтелігенцію надто незначний. Розділ про завдання що-до селянства, який має метою заперечення тверджень Горького, так само не дуже, з тих же причин, важливий для нашого вчительства. Зате повен практичного значіння розділ, присвячений вясненню ролі робітничих товариств культурної «смички» з селом, участі в яких вчительства Зінов'єв надає великого значіння.

Книжку закінчує синтетичний розділ «Учительство й робітничий клас», в якому закликається учительство до «справжньої, ділової, поміркованої товариської служби народові, робітничому класу й селянству, живому робітнику й селянину, з його завзяттям, з його вадами, але з тими чеснотами, що допомогли йому вивести нашу країну на великий шлях».

Час «буржуазної демократії» минув безповоротно й натомість «людство розвивається в наш бік. Не ми підемо назад, а всі народи підуть наперед нашими слідами».

У додатку до брошури маємо статтю Г. Зінов'єва з «Правди» за 7 травня— «Починає ясніти» і обіжники ЦК РКП(б) і ЦККП(б)У про політичну роботу й перепідготовку вчительства.

Український переклад надто нерівний і несоброблений. Висока ціна книжки (25 коп.) проти ціни російського видання (10 коп.) засуджує її на дуже повільне поширення.

С. Дз-но

Красная Летопись, № 1(6). Журнал Всеукраинской Комиссии по изучению истории октябрьской революции и КП(б)У. Государств. Изд-во Украины, 1924, стор. 286.

Журнал Іспарту України з кожною новою книжкою стає все більш цікавим і змістовним, а головне—поважним. Книжка, яка лежить перед нами, перебрала попередню коліркову обкладинку на сіру і це теж сприяло більше поважному виглядові. Ця книжка в більшість статей присвячена Харкові. Історії революційного марксизму в Харкові присвячено 7 статей, із котрих 3 представляють собою, як з боку змісту, так і з боку періоду, досить значний інтерес: «Початковий період Харківської соц.-дем. організації до 1 з'їзду партії (1892—98 рр.)», «Відновлення підпільної організації бр-шників у Харкові в 1911—1912 рр.», і «Революційний рух у Харкові в 1905—6 рр.». Одні ці три статті вже варті того, щоб про них написати цілу книжку, бо так багатько в них нового й цікавого. Перша стаття належить 3 авторам, які активно брали участь в с.-д. рухові того часу—Л. Миколаєву, Е. Левіну і В. Маркову. Зпочатку автори розповідають нам про гуртки переходового часу—від соц.-революційних, народницьких, до марксистських. Основоположником цих гуртків був Череванін, що потім висунувся, як один із лідерів російського меншевізму. Марксистська організація в Харкові в 1893 р. послала два листи Н. К. Михайловському, виступаючи з захистом марксизму против обвинувачень народників. Листи були написані Ліпкіним-Череваніним. Автори не певні того, що листи ці де-небудь схоронились, а між тим обидва листи повністю видруковані в журналі «Былое», в ч. 23. Цікаво, що редакція «Былого» в свою чергу рахує ці листи безіменними, через те, «що вони були написані в боротьбі за відродження не окремих осіб, а ідей масового руху, і там у цій масі потопилась пам'ять про цих авторів». Автори викладають суть організаційних принципів Харківської організації і намагаються з цієї точки зору виправдати своє відмовлення від участі в 1-му з'їзді партії. Але, очевидно, по характеру і розвитку харківської організації, це були марксистські гуртки підвищеного типу без революційного змісту, без бойового направління. Над ними вітав дух інтелігентської гуртківщини, дух замкнутості і відокремленості, і не випадковість це, що з їхніх керівників нема ні одного імені серед РКП.

Друга по значінню і кількості нового матеріалу—стаття Е. Адамович, яка на продовження більше 30 сторінок переказує багатько цікавого про роки, які представляли із себе початок кінця ліквідаторщини.

Спогади Бесолого говорять про добу під'йома, наростання революції і занепаду часів І Державної Думи, про барикади, про бойкот Держ. Думи. Всі останні статті:

Е. Рискінд, Б. Лінцера і Буняка—дають цікаві й поповнюючі деталі до статті трьох авторів. Стаття Ксандрова говорить про початковий період марксистського руху серед студентства в 1896—97 рр. Автор до цього періоду належав до партії «народо-правців». і його спогади стоять окремо від діяльності гуртків Липкіна, Левіна й др.

Розміри цієї рецензії не дозволяють досить детально зупинятись на всіх статтях книжки. Але ми мусимо відзначити статтю Зелікман «Катеринославська Спілка боротьби за Визволення Робітничої Класи 1895—98 рр.», статтю Кулика «Київська організація від лютого до жовтня 1917 р.».

Продовжуються друкуватись цікаві спогади Ф. Акулова «Союзний десант на Україні». Документи і матеріали, підбрані почасти до статтів Е. Левіна-Миколаєва та Е. Адамович надзвичайно цікаві.

Наприкінці потрібно сказати, що «Летопись Революции» по якості матеріалу не вступає ні «Пролетарської Революції», ні «Красной Летописи».

М Равич-Чернаський.

А. Верхотурский. Прорыв южной группы. Госиздат Украины, 1924, 80, стор. 68.

Історія соціальної боротьби на Україні складається із безконечної низки героїчних вчинків, як окремих борців за Владу Рад, так і цілих груп. І коли цими фактами буде займатись історія в прийдешньому, то де-які з них приковують до себе увагу і зараз, і не лише істориків, а й літераторів.

Пригадаємо хоч «Трепільську трагедію»... Молоді комунари, останній резерв Червоної армії, для захисту підступів до Києва були кинуті в саме гніздо до Зеленого.

«...Было триста бойцов молодых.» і всі вони загинули там. Цей героїчний момент відбився в поемі С. Радугина:—«Триполье».

Верхотурський у своїй книжечці занотував ще більш героїчний вчинок «Южной группы», коли вона (в складі однієї дивізії П. П.), будучи одірвана від червоної армії і оточена з моря білими, які висадились під Одесою, від Знаменки—Махновцями, від ст. Вапнярки і аж до ст. Фастова—арміями С. Петлюри і Галичан і, нарешті, від Києва знову білими (група Бредова), коли «Южная группа», перебуваючи в такому скрутному стані, мусила пробиватись на північ, аби вибитись на радянську територію. Не дивлячись на жахливі умови, гублячи в щоденних боях на 4 фронтах людей і майно, армія все-таки пробилась крізь суцільний ліс бандитизму, але під великим назвиськом—мало зосталось борців.

«... Не историю нашего отступления в 1919 году я собираюсь писать...»

Так тов. Верхотурський почав свою передмову. Дійсно, ні ця книжка, ні нариси про цю-ж таки подію тов. Затонського (видруковані в газеті «Комуніст» в 1923 р.),—це ще не історія, але надзвичайно цікавий і цінний матеріал для майбутньої історії. Автор розповів нам події «Южной группы» в формі окремих епізодичних нотаток, ніби вирваних із записної книжки.

Автор не стояв близько до того технічного і мозгового центру, який керував цим історичним походом, він був осторонь, а тому в своїх нотатках, без дати і місця, малює лише ті факти, з якими він сам особисто стикався.

Ці маленькі оповіданнячка, іноді не більше чотирьох рядків, зв'язані лише пересуванням дієвих осіб в часі і в просторі, роблять на читача надзвичайно сильне враження. Тов. Верхотурський, що володіє дуже добре мовою, для своїх описів приборвав фейлетонної форми, та ще й до того удосконаленої форми, і це робить книжку легкою для читання не тільки інтелігентом, але навіть і звичайним, лише трохи грамотним, робітником чи селянином.

В де-яких місцях автор досягає і в образах і в будові оповідань високої художньої сили:

«...В промежутках между разрывами—страшная тишина; улицы безлюдны, мы одни трясемся на извозчике».

А ось картинка така маленька і в той же час така велика. Вона відбиває психу військової людини більше, ніж якась ціла книжка:

«...Ах, как хорош день! Как хорош солнечный свет! Возьмешь бинокль и видишь все вокруг на большом расстоянии».

Вчера, например, чья-то (может быть и наша, но из другого отряда П. П.) разведка, всего два три человека, неслась во всю прыть, заметив наш отряд. Одного из них, мы взяли на мушку, и видно было издали, как он свалился с лошади...».

Наводити ще приклади немає можливості, кожна сторінка уявляє з себе щось цікаве.

До розв'язання де-яких політичних моментів тов. Верхотурський підійшов надзвичайно обережно і делікатно. («Подожел другой бандит с еврейским лицом»..., теж і момент афекта у тов. Гульніцького). Спроба глибше освітити хоч би бандитизм, чи психіку партійного робітника, нагинають читача до безперечної віри в подані автором факти.

Після всього сказаного про позитивний бік книжки нас немало дивує в цій же книжці те місце, де автор викладає та ще й так старанно меншевицьку промову кравця «бундівця». Нам здається, що такі його фрази, як:

«...Мы, рабочие, не чувствуем еще себя в силах взять власть и строить социалистическую жизнь. Не наступила еще пора... не накопились еще средства для этого. Вы сами нас учили—Плеханов, Маркс, Ленин—все в один голос нам говорили: должны быть предпосылки для социализма... Где они? Я их не вижу!... Вот почему я не с вами! (60 стр.)».

Або й така фраза того-ж робітника-бундівця:

«...Когда я смотрю, куда ведете этот пролетариат, вы, вожди большевики, мне становится страшно и за вас, и за рабочий класс, и за революцию... (ibid).

Читаючи таку пространну, на цілих дві сторінки, промову ліквідаторські настроєного «бундівця», ми в праві були чекати тут же слідом і цілком логічної відповіді тов. Верхотурського, яко більшовика, але, на превеликий жаль, ми знаходимо на бі стор. таку лише відповідь бундовцеві:

«...«Вы рабочий со светлой головой и со здоровым классовым чутьем, вам недостает лишь знания большевизма. Изучайте Ленина»...

Такою голою фразою парировати удар «бундівця» замало, бо робітник, чи й хто інший, не озброєний творами Леніна, можуть справді повірити словам кравця, так старанно розписаним тов. Верхотурським.

Є в книжці спроби й на «гумор»:

«Чи ні, чи да»...

Це вже щось од «хохлов», або «малоросов».

Послесловіє—зайве.

Книжка цікава ще й для письменників, бо являє з себе цілий каталог героїчних тем.

Такі книжки варто було-б мати на українській мові.

Петро Панч.

Florence Randal Zivesay, „songs of ukraine with Ruthenia Poems“ J. M. Dent & Sons Ltd., London, Paris & Toronto. 1916, pp. 175 (8)

Флоренс Рандаль Лайвсей.—«Пісні України з русинськими поемами», вид. Дент з синами, Лондон, Париж і Торонто.

Ця надзвичайно цікава, вже як певне з'явище, книжка вийшла ще в 1916 р., але у нас нічого не було відомо про неї, тому я вважаю, що зреченувати її, хоч і пізно, а все таки варто. Я назвав цю книжку цікавим з'явищем, і таким вона є в англійській літературі, бо до цього часу англійські читачі могли знати хіба 6 поезій Т. Г. Шевченка у перекладі Е. Л. Войніч та де-що з того, що увійшло у збірник «Слов'янські класики». В 1918 р. промайнула вістка про те, що канадський імігрант з Галичини Д. О. Мацко заходився біля перекладання української поезії на англійську мову, та про наслідки його праці нам нічого невідомо.

Отже, досить повну збірку вініпегської поетеси Лайвсей (що містить по-над сто пісень та віршів на 175 стор.) можна було-б привітати, як першу спробу цього роду в англійській літературі і навіть як цінне набуття, коли-б не пошкодила авторці зайва довірливість до її українських «друзів» та «порадників».

Очевидячки, Лайвсей не досить вільно володіє українською мовою і це змусило її послуговуватись допомогою місцевих (канадських) українських «громадських діячів» та «літераторів». Як свідчить сама Лайвсей у 2-ій передмові, їй допомагали Павло Крат, Іван Петрушевич та А. Малофій. Ці ймена досить відомі з негативного боку українській колонії в Канаді, особливо перше. Павло Крат, це—дуже характерна фігура американсько-українського «громадського діяча»: поет-графоман, бувший завзятий соціал-демократ, він колись прославився антирелігійною пропагандою (як редактор гумористичних журналів «Кадило» й «Кропило»), а скінчив тим, що сам став пресвітеріанським попом та ярим контр-революціонером.

Цей-то громадський діяч і написав першу передмову до книжки Лайвсей. Починається вона словами: «Українські пісні... Та чи знаєте ви, що таке Україна». І починає «просвіщати» неосвідомлених в українських справах англійців. Україна, це, мовляв,

там, де «Петрусь так щиро кохає Наталку», де дніпрові пороги сумно питають Хортицю—«Де гетьманські булави й гармати старовини»? Україна це там, де запорожці в синіх жупанах, гайдамаки, опришки, кобзарі...» Шкода, забув згадати про галушки й вареники, отже неповною буде уява англійців про кравітську Україну.

Нема нічого дивного, що, послуговуючись такими інформаторами, Лайвсей так чудернацько назвала свою книжку—«Пісні України з русинськими поемами», хоч і годі зрозуміти, до чого відносяться ці «русинські поеми». Крім народніх пісень у книжці є ще 3 уривки з Шевченка, 2—з Руданського, 1—з Воробкевича і 8—з О. Ю. Федьковича. Навіть, коли-б прийняти цей ганебний польсько-німецький термін «русини», як означення галицьких українців, так же-ж у збірці нема ані одного галицького автора: Воробкевич і Федькович—буковинці. А може це відноситься до «Ще не вмерла», також уміщеної в книжці, мабуть, стараннями того-ж Крата, навіть з нотами (хоч до інших пісень нот немає). Так само нічого дивуватись, що в книжці така плутанина що-до означень України: «Ukraine», «Ukraina», а на паперовій обкладинці (зверх гарної полотняної палітурки), навіть говориться, що це пісні російського (Russian) та малоросійського (Little Russia) народу. Чи й цю інформацію дали ті щирі патріоти-помічники?

Перейдемо, одначе, до самих пісень. Розподілено їх на такі розділи: поганські пісні (4), весільні (13+5), історичні (6), козацькі (9), опришківські (4), чумацькі (2), ритми (4), народні (42), інші поеми (переклади зі згаданих авторів) та «Український нац. гімн».

Розподіл не зовсім доцільний. Нашо було, наприклад, влаштувати окремий розділ «народніх» пісень, коли й більшість решти—народні?

Тепер що-до назв окремих перекладів. Чомусь пісню «Ой біда, біда тій чайці небозі»,—названо «Перед Полтавою» (Before Poltava). По-перше, ще не доведено, що автор цієї пісні дійсно гетьман Іван Мазепа, а по-друге, коли-б воно й справді було так, то яке-ж відношення має ця пісня до Полтави? І зовсім вже дурна «сноска» з коментарями до цього перекладу, де розповідається про роман між Мазепою та Кочубіевою дочкою, котру мудрий коментатор порівнює з Дездемоною. Переклад «Віють вітри» названо «Пісня з опери» (Song from an Opera), хоч і включено її в розділ народніх. Також незрозуміло, чому одні назви пісень перекладено на англійську мову, а другі залишено в українській мові з англійською транскрипцією («Song of Vdova», «Vakymu», «The Kalina», «Wasyliki», «Kazhut Ludy» й др.). Взагалі, ганяючись за додержанням фольклору, перекладчиця (а може це «помічники») вживає силу українських слів в англійській транскрипції, що робить переклади незрозумілими, а часом навіть просто «нечитательними» для англійців. Наприклад, хіба повернеться у англійця азык, щоб вимовити «Shlubna zinka» або «Tchornobrivu»? А «Kazhut Ludy» (Кажуть люде), він повинен би був прочитати хіба «кезгот лодий»... Здебільшого ці викрутаси нічим не оправдані, бо завжди можна з успіхом сказати *raile* замість «widra», *Vidow* замість «vdova» і взагалі подати в перекладі всі ці «holub, holubka, rovna gozha» й т. п.

Перекладено пісні часом з додержанням рими, а часом білим віршом в тих випадках, коли в оригіналі є рими; ніяких пояснень та уваг що-до цього в книжці не дається. Іноді мені навіть доводилось довго ламать голову, щоб догадатись, з якої саме пісні зроблено переклад—так значно він її змінював. Пісня «Гей ну, хлопці, до зброї» (Charg of the Cossacs) починається так:

Hail roll up! Eagles brave,
To protect «the Tchighka» (Tchyka)
And gain glory newly.

Як би ми це переклали знов на українську мову, то вийшло-б:
Гей! Вставайте! Відважні орли
Щоб захистити «Чайку» (Чайку)
І знов здобути славу.

І знизу пояснення авторитетне: «Чайка-птах: поетична назва України»... Також комічно виглядає переклад «На горі та женці жнуть» (Cossack marching Song):

Промінявши на люльку й тютюн,
Він сказав прощавай до Пріськи, своєї доброї жінки—
«Така помилка! Найбільша в моім життю»!
Так він міркує, коли чує, що його кличуть:
«Вернися, вернися» й т. д.

Зовсім неможливо перекладено «Лугом іду, коня веду», та й взагалі прогалин, і грубих, у книжці чимало.

Але є й досить гарні переклади. Так, точно й художньо перекладено пісню про Бондарівну й пана Каневського (хоч і перекручено кумедно їх імена), не злі переклади

пісень про Байду, весільних пісень, «Ревуть-стогнуть», уривків з Руданського та Федьковича.

Зовсім не є нашою метою гудити працю молоді поетеси. Ми розуміємо, яких труднощів довелося їй зазнати в процесі перекладу, бо, здається, нема двох мов, так мало подібних одна на одну, навіть так чужих одна одній, як українська й англійська. Вже самий почин Ф. Р. Лайвсей заслуговує на визнання тим більше.

А ось попробуйте вгадати, з якого оригіналу перекладено цю пісню:

Б р а н ц і

Ку-ку! кличе зозуля...
 На зорі, на зорі молоді козаки плачуть,
 Далеко од своїх кохань, в тюрмі лежучи,
 В'язниця темна, їх надія зникла,
 Лиш зозуля кличе на зорі, на зорі!
 Віє вітер, віє вітер—з морського виру віє,
 Він винесе нас геть по-над все відоме!
 Наші важкі кайдани ми-б залишили позаду,
 Як би по-над морем мав пройти вітер.
 О, сонце! О, сонце в Україні сяє!
 Візьми нас туди, де наші кохання болючі...
 Козаки почали свій танок,
 Танок радощів у сонці, у сонці.
 Синє море! На морі з вітром вони танцюють—
 Наші брати напевно прибувають
 З неволі, кайданів, туги звільнять.
 О, скоро прибувайте через море, через море!
 Ку-ку, кличе зозуля...
 На зорі, на зорі султан спить.
 Пробудив його гомін плачу—
 «Зв'яжіть міцніше кайдани довкола їх членів,
 Щоб вони не могли втікти на зорі, на зорі!»

Чи багато тут залишилось від чудової—«Закувала та сива зозуля»? А це-ж у збірці один з найточніших перекладів, що далші її вправи в цьому-ж напрямку дають кращі результати. Так, я мав приємність читати зовсім досконалі переклади коліскових пісень, що друкувались в 1918 р. в канадських журналах, також нам відомо, що Лайвсей успішно перекладає на англійську мову Івана Франка.

Та рівночасно треба порадити поетесі надалі більш обережно ставитись до порад її українських «помічників» з кубла жовтоблакитної емігрантчини, що своєю «неньколюбною» тенденційністю та й просто безграмотністю зводять на нівець всю складну працю пильної перекладчиці.

І. Ю. Кулик.

Max Ebert, Südrussland im Altertum. Bonn und Leipzig, 1922, XIII—сторін. 436.

Нові закордонні книжки доходять до нас, порівнюючи, досить пізно. Цікава праця приват-доцента Кенігсберзького університета Макса Еберта, яка вийшла в 1922 р. і присвячена історії стародавньої культури. Ця праця одержана в Харкові зовсім недавно, і нехай читач не пиняє за трохе запізніле повідомлення про цю цікаву книжку. Зміст її зводиться до такого:

Перший розділ носить характер вступу і присвячений опису природи краю: її геологічній будові й орографії, ґрунтові й мінеральним багатствам, гідрографії, кліматові, фауні й флорі.

Дальші розділи книжки розгортають перед нами надзвичайно цікаву і повчаючу картину історії України з самих стародавніх часів і аж до заселення її слов'янами.

Найстародавніші сліди чоловіка на Україні не підіймаються даліше початку пізнього палеоліта, і найбільш ранні доби каменного віку, цеб-то шельська, ашельська і мустьєрська в межах України не стрічається.

Найстаріші палеолітичні посідання на терені України відносяться до ориньякської доби. Всі вони лежать на кінцях двох величезних льодникових виступів: Дніпровського і Донського, які вклинювалися в добу великого зальоднення в царину наших українських степів.

Характеристика палеолітичних старовин України, яку дає М. Еберт, являє ту вартість, що він спирається в цьому випадкові на не оголошені ще досліді німецького археолога Р. Р. Шмідта (див. його-ж праця: «Росія в дилувіальну добу», 1919, німецькою мовою), який сам особисто провадив розкопки на Україні.

Автор описує стародавність ориньякської культури, знайдену в Київі, на Кирилівській вул., дилувіальне становисько в Костенках на верхній терасі Дону (за 30 км. од. Вороніжу), яке виявляє по техніці кремневого приладдя схожість з так наз. культурою Font-Robert перехідною по між культурами ориньякською та більш пізнішою—солотрейською. Найпізнішу фазу українського палеоліта являє з себе становисько мадленської доби в Мезині, на Чернігівщині.

Досліді Р. Шмідта показали, що в Криму зовсім не існує решток палеолітичної культури, і що перші сліди перебування там чоловіка відносяться до неопалеолітичної доби.

В Західній Європі населення, яке до того перебувало на шаблі примітивного мислєвцького і рибальського побуту, переходить з початку неолітичного періоду до більш високого господарчого й соціального шабля. Розвивається хліборобство, скотарство, мандрючі орди, зливаються в більш складні об'єднання, виникають села і городища. В техніці з'являються глянцоване приладдя і випалений глиняний посуд. Це, перелом відноситься, приблизно, до IV^о тисячоліття до нашої ери.

Довго панувала непевність в тому, щоб на просторі степів чорноморського прибережжя існувало до грецької колонізації яке-небудь хліборобське осідле населення. Але розкопки на порозі XX століття у Київі та в Бесарабії довели існування подібного населення уже в неолітичний період. Перші знахідки в цій області були зроблені, як відомо, В. В. Хвойком у містечкові Трипіллі на Київщині і притягли загальну увагу учених Згодом виявилось, що подібні речі стрічаються на великих просторах, починаючи від річки Десни, в межах Чернігівщини, через всю Київщину і Поділля, захоплюючи частину Херсонщини і розгалужується потім на захід—в Галичину і Моравію, і на південь в Бесарабію. Дальше ці предмети, через Румунію, Болгарію і північну Грецію, підходять щільно до терену Древньої Греції, до руїн відомих Мікен, знайдених Шліманом.

Цю культуру стали від цього називати—трипільською, домікенською, до історическою грецькою і, навіть (Хвойка), первослов'янською.

Еберт дає короткой опис рештки і неолітичної культури на Україні: землянки, і майданчики, кам'яні ящики і плоскі могили, північного типу, і, накінець, курганні—кістяки, покриті червоною охрою. Це все характеризує собою три культури, які панували на терені України—на протязі неолітичного періоду і з початку доби металів.

Який нарід носив цю культуру?

В Європі в неолітичну добу існували два культурних цикли, які могли мати де-який зв'язок з індоєвропейською расою: 1) кераміка з орнаментом стрічкою - в місцях на півтечії Дунаю і 2) скандинавська і північно-германська мегалітична культура. Обидва ці цикли тісно переплітаються по між себе. Знайдена Хвойком на Дніпрі трипільська культура, являє з себе східну галузь культури розписного посуду, а плоскі могили, кам'яні ящики (кістяки) і посуд із шнуровим орнаментом, в самі південні побіги мегалітичної культури. Цілком окремо стоїть третій культурний цикл—похорони з пофарбованими охрою кістяками. Між цією останньою культурою і двома першими нема найменшого зв'язку: вона безслідно зникає на степах України. Одна лише трипільська культура носить європейський характер, і, напевно, належить до індоєвропейського племені. Кому-ж належали гробниці з пофарбованими кістяками? Якому-небудь народові, спорідненому з малоазійськими племенами? Питання це нам автор залишає не розв'язаним. Що-ж торкається гіпотези про те, що ніби Україна була колиською індоєвропейської культури загалом, то Еберт ставиться до неї негативно (стор. 60).

Довший час учені заперечували існування бронзового віку на Україні. Видкриття проф. фон-Штерна в Бесарабії в 1912 році в перший раз звернули на себе увагу вчених до української бронзової культури. Досліді финського вченого Талльгрена показали, що східноросійська і уральська групи грубо відрізняються від сибірсько-алтайської, і що бронзова культура Східної Росії занесена здалеку, із Чорноморських степів, середньої і горішньої течії Дунаю, із Кавказу, по старовинному торговельному волзькому шляхові.

Автор спостерігає три фази в історії бронзової культури на Україні, при чім останню, яка була біля 1-го тисячоліття до р. х., приписує кимарійцям. Автор по дорозі торкається питання про малоазійсько-хеттський вплив на Україні та Кубані порушеного Б. В. Фармаківським і инш. російськими археологами. Яскравим доказом

існування жвавих торговельно-культурних зносин по між хеттитським ціклом і Україною в другому тисячелітті до нашої ери він визнає бронзову статуетку хаттитського типу, знайдену в околиці Мемеля (Східна Прусія).

В четвертому розділі автор звертається до скитів і до їх сусідів. Він детально розглядає історію вдирання скитів в українські степи, їх розповсюдження тут, зовнішність цього народу, їх господарство, одяг, зброю, соціальні й політичні відносини, вдачу, релігію, звичаї й мову. Звідкіля хлинули скити на Україну? Найбільш досвідчені російські та європейські історики гадають, що вони прийшли з Азії і належали до іранського племені, до якого відносяться, наприклад: перси, осетини, курди. Еберт пристає до цієї думки. Таким чином автор розходиться з Пенскером і Минзом, які бачуть у скитах монгольське плем'я. Подробний опис скитських похорон та хронологію скитських могил містять в собі розділи V—VI.

В дальших розділах автор викладає історію грецької колонізації північного прибережжя Чорного моря, підкреслюючи роль економічного фактору в колонізаційному потягові греків на північ. Як великий знавець діла він малоє нам життя грецьких міст в західній Скитії: на о-ві Березані (біля Очакова), в Ольвії (нині село Парутино), Тирі (тепер Аккерман), в Херсонесі Тавричеськiм, і далі—в Босфорськiм царстві: Феодосії, Пантикапеї (нині Керч), Фанагорії (на Таманськiм п-ві, недалеко Сінної), в Горіппії (тепер Анапа) і т. д.

Розділ XI присвячений виявленню культури грецьких колоній в Скитії, архітектониці будівель, і планіровці міст, господарчим і соціальним відносинам, мистецтву й освіті.

В останніх розділах розглядаємої праці говориться про фракійців, готів, аланів, разом з якими готи мусили покинути Україну під натиском гунів, які на протязі 400 років панували на великому просторі між Уралом і Каспієм, і які безперестанку непокоїли своїми наскоками терен України.

Такий зміст нової праці німецького вченого про Україну в доісторичну добу. Великим достоїнством його є те, що він: 1) користувався науковими працями, які ще не дійшли до Росії й України (напр.: роботами фінських учених, французькими статтями М. Ростовцева); 2) дав синтетичну картину зміни доісторичних знахідок (по знімках); 3) звертає належну увагу на економічний фактор; 4) викладає свій матеріал просто, живо, зважливо; 5) ілюструє викладання малюнками і 6) прикладає до книжки великий бібліографічний покажчик праць по історії України від найстародавніх часів, до заселення її слов'янами—на самих різних мовах.

Уявляючи з себе влучне сполучення наукового й загальноприступного викладання, книжка Еберта повинна притягти до себе увагу всякого, хто цікавиться минулою долею України.

Проф. Е. Кагаров.

М. Зеров. Камена. Вид-во «Слово», Київ, 1924, стор. 76.

Невеличка книжка віршів, зі смаком видана—як і всі видання «Слова»—поділяється на три частини. Перша—«Самотний мед», де переклади й ремінесценції з Ередія чергуються з оригінальними, такими-ж викінченими, як і переклади—сонетами. Друга—*Media in Barbaria*—кілька антологічних п'єс, написаних александрійським ямбом. І третя—продовження надрукованої ще р. 1920 «Антології римських поетів» (вид-во «Друкар») того-ж автора—«Римляне» переклади з «Георгик» Вергілія, з Горация, Тибула, Овідія, Марціяла. В усіх трьох частинах—дух класичного стилю, висока майстерність віршу, добіра мови, і все це без всякої манерности, навпаки—надихане прекрасною простотою.

Останній сонет першого відділу (теми оригінальних сонетів—Хірон, Саломея Навсикая, Тезей, Гильгамеш, Олександрія, Князь Ігор, Турчиновський та інші). Присвячений класикам: «ваше слово, смак, калагатія («одно з грецьких означень моральної досконалости та витончености культурної»), для нас лиш порив, недосяжна мрія та гострої розпуки гострий біль». У примітках до своєї книги мотивує автор прихильність свою до класиків, окрім літературних емоціонального характеру ще й іншими міркуваннями. «У нас, на наших літературних облогах, при повній майже нерозробленості поетичної мови, римські майстри можуть мати чимале значіння стилістичне. Ні для кого не секрет, що наші поети, за кількома нечисленними винятками, дуже мало вчаться і дуже мало працюють над технікою слова». «Праця над латинськими класиками та французькими парнасцями може нам у великій статі пригоді, звернувши нашу увагу в бік артистично-обробленої, багатой на вирази, логично-спаяної

здібної передати всі відтінки думок мови. В цьому перше оправдання такої праці перед лицем сучасности» (стор. 69).

З оцим не можна, зрозуміло, не погодитися. Ціла «Камена» М. Зерова—прекрасний зразок того, якої майстерної мови можна досягти, перейшовши школу античних майстрів слова. З технічного боку «Камена» містить в собі найкращі українські вірші, які нам доводилося читати останніми часами. Славетній французькій парнасець Ередіа давно вже слугує слов'янським поетам, як пробний камінь для іспитів власної сили віршування. Низка російських поетів—та й не аби яких—бралися його перекладати (В. Брюсов, С. Соловйов, М. Волошін, Г. Шенгелі, Елліс, Б. Бер, не кажучи вже про Чумину, Вол. Жуковського, Е. Дегена, Д. Шестакова та инш.). М. Зеров переклав лише чотири сонети з книги «Трофеї» («Sur l'Othrys», «Epigramme votive», «Aux mon tagues divines» і «Les conquérants»), але-ж ці чотири речі сміливо можна визнати за шедеври. Читачі «Червоного Шляху», на сторінках якого з'явилася передостання редакція віршу «Присвятний напис» і «Конквістадори» (1923, № 9, стор. 22) можуть порівнявши тексти, надруковані в журналі й у «Камени», переконалися в тому, що до останнього менту автор перекладів не переставав працювати над ними. Те-ж саме довелося сказати й про переклади римських поетів. Точність сполучається в них з вишуканістю,—і яким ремісництвом здаються в порівнянні з ними російські, прим., переклади з Овідія, Тибула чи Горация, зроблені Фетом! Перекладами М. Зерова не лише збагачується виднокруг українського читача; збагачується й сама література—удосконалюючи український гекзаметр, елегійний дистих, заводеться нові розміри («На острови щастливих», 16-ий епод Горация).

Але-ж важче погодитися з іншими аргументами, якими захищає свою любов до латинських класиків автор «Камени». «Я... гадаю (каже він), що римські автори золотого віку цікаві для нас не тільки, як учителі стилю, але і як близькі нашій сучасності своїми настроями й чуттями. Учасники великого революційного зрушення, вони теж приймали революцію, змінiali дорогу («вехі»), з тривогою вглядались у майбутнє і заспокоєні співали гимни новому порядку, вітаючи його, як еру вселюдського щастя (стор. 69—70). Як би йшла мова про римських поетів іншої якоїсь доби! Але ж відчуті аналогію між першими роками Римської імперії і епохою соціалістичних революцій, це, можливо, трудніше ще, ніж визнавати Катиліну за більшовика, як це забажалося колись Блокові. Проте шановний автор і не доводить такої аналогії: він каже про своє особисте почуття, воно-ж може буде дуже ріжноманітне й може не вважати на логіку. В усіх разі настрої, що ними перейняті вірші другого розділу книжки—«Media in Barbaria»—це настрої досить вузької соціальної групи з боку багатьох зустрінуть вони вороже відношення, але-ж і тут не треба забувати про ту безсумнівну заслугу перед справою українського художнього слова, якою є загалом «Камена» М. Зерова.

Проф. О. Білецький.

Шкільна бібліотека під редакцією **Олександра Дорошкевича**. 20—40-ві роки в українській літературі. I. Державне Видавництво, К. 1922, стор. 237, 20-40-ві роки в українській літературі. II. Державне Видавництво України, К. 1924, стор. 236.

Олександр Дорошкевич розпочав видавати свою «Шкільну бібліотеку» ще року 1919, випустивши в квітні I-й її випуск—«Енеїду» Котляревського з додатком приміток та критичних статей.

У передмові своїй до I-го випуску автор докладно спиняється на міркуваннях, що спонукали його взятися за складання «Шкільної бібліотеки»—«Українська школа потребує видання класиків—такий стогін чуємо ми з боку тих учителів, яким довелось вести курс української літератури в середній школі (писалося р. 1919. С. К.). Справді, сучасна методика вимагає досліджувати в класі насамперед твори письменника, аби учень здолав самостійно їх оцінити, їх щиро полюбити, їх спізнати. Поменше підручників і побільше рідної поезії—так, здавалося-б, слід будувати свої лекції в середній школі вчителів рідної літератури. Тим часом в школі нема чого читати... Аби заповнити, хоча почасти, цю прогалину, ми розпочинаємо спеціально шкільні видання українських письменників, власне тих їх творів, які, на нашу думку, слід вивчати...» Методологічні свої міркування автор викладає коротко так: «Все видання повинно направити учня на шлях самостійного дослідження тексту, без посередньої ролі підручника, і через те текст подається разом з необхідними коментаріями й поясненнями. В кінці-ж твору вміщено питання й завдання, що повинні збудити думку учня, дати

їй певний напрямок і полегшити йому точні, заснованні на аналізі тексту, висновки»¹⁾.

Перший випуск «Шкільної бібліотеки» вийшов, як ми вже казали, р. 1919, й тому ми не зупиняємося на оцінці його й нагадаємо лише, що сучасна критика прихильно, загалом, зустріла появу «Шкільної бібліотеки». Павло Зайцев в рецензії загального значіння (хоч і вміщена вона в розділі «Педагогіка й школа» — «Книгар», за р. 1919, ч. 23—24) занотовує (часом не зовсім доладно й певно) дрібні хиби першого випуску і закінчує свою рецензію висновком — «План видання добре продуманий, і ми будемо ждати дальших випусків «Шкільної бібліотеки», справа якої так тепер на часі... Б. Якубський в замітці спеціально педагогічного характеру («Вільна Українська школа», 1918—19 шкільний рік, травень, № 10, стор. 259) значно прихильніше оцінює перший випуск «Шкільної бібліотеки»... «нове шкільне видання «Енеїди» має великої ваги додатки: обширні та дуже цінні коментарії історико-літературного змісту, які побільшують спеціальну вартість цієї книжки... Всі статті й коментарії складено дуже гарно й влучно. Разом вони складають повне коло тих питань, розгляд яких дасть учням певну свідомість про походження, джерела та значіння невимірної поеми.

Цінність цього видання для школи ще значно побільшується через ті питання і завдання, яких додано й до самої поеми, й до біографії, і майже до всіх додаткових статей. З методичного боку ці питання та завдання належать до найбільш цінних та вдатних серед засобів пробудження самодіяльності учнів при літературному аналізі. З методичного боку це питання вирішене, але-ж далеко не кожний учитель може поставити цілком правильно й повно питання при аналізі так, щоб ні одна сторона твору не пройшла непродуктивно через самостійну думку учня. З цього боку видання буде гарною допомогою вчителів». Б. Якубський закінчує свою рецензію так: «Нове видання «Енеїди» — надзвичайно цінне придбання для нашої школи, та хотілось би скоріше бачити слідувачі випуски «Шкільної бібліотеки».

Але-ж українському вчителю довгенько довелось ждати появи слідувачих випусків «Шкільної бібліотеки» — другий випуск вийшов на початку р. 1922, а третій в середині р. 1924.

Другий випуск «Шкільної бібліотеки» під назвою «20—40-ві роки в українській літературі», ч. 1, присвячено П. Білецькому-Носенку, П. Гулаку-Артемівському, Е. Гребінці, А. Метлинському, М. Костомарову.

У «Передньому слові» автор зазначає, що «методична основа цих видань (дальших випусків «Шкільної бібліотеки» С. К.) залишається та-ж, яку ми висловили в передмові до видання «Енеїди» (К. 1919) і в книзі «Українська література в школі» (К. 1921) і додає лише, що, починаючи з цього випуску, автор міститиме в текстах «Шкільної бібліотеки» «лише те з усього літературного матеріалу, що найвидатніше з художнього погляду й найпотрібніше для дослідження в школі» і зазначає, що «все-ж другорядне, що складає лише культурне тло історичної доби, використовується тільки у вступних статтях». Цим пояснює автор те, що він зовсім не торкається «творів досить численних письменників 30—40-х років, що (твори) самостійного художнього значіння не мають».

Ми, однак, не можемо погодитися з шановним упорядником «Шкільної бібліотеки» в тому, що, складаючи цю бібліотеку, можна й слід керуватися лише міркуваннями «художности» творів. Соціально-економічний метод в історії письменства, що ліг в основу навчальних планів наших профшкіл, педкурсів і факпрофосів ІНО, одкидає подібні формалістичні міркування, й розглядаючи завдання історії літератури в школі, як ілюстративну частину історії громадських рухів і суспільного життя, вимагає ознайомлення з цікавими в цьому відношенні творами, хоч би й не абсолютно художньо витонченими.

З цього погляду вважаємо ми значною помилкою впорядника «Шкільної бібліотеки» те, що він проминув Маркіяна Шашкевича (1811—1843), дарма, що сам каже про нього в іншому місці таке: «Так, у наслідок цього живішого народного руху в 30-х роках ми бачимо ознаки відродження (видання «Русалки Дністрової» 1837 р. групою товаришів — Ів. Вагилевичем, Я. Головацьким і М. Шашкевичем). Так, виникла й лірична поезія найталановитішого з трьох — Шашкевича... Але де-які з них (поезій С. К.) («Побратимові») пройнято й певною суспільною ідеологією, прихиль-

¹⁾ Для докладного ознайомлення з методологічними поглядами О. Дорошкевича одсилаємо читача до спеціальної його праці — «Українська література в школі. Спроба методики» К. 1921. Державне Видавництво, а також до більше вже конкретизованої статті «Проблеми дослідження української літератури в школах профосу» («Шлях Освіти» за р. 1923, книга 7—3, стор. 45—55).

ністю до українського селянства, і цим відрізняються від аполітичного, реакційного культурництва деяких надніпрянців (до Шевченка, певна річ)¹⁾.

Отже, коли можна погодитися з мовчанкою про М. Устияновича, А. Могильницького та инш. менше талановитих письменників надністрянич, то минати творчість М. Шашкевича—це значить не подати нашій шкільній молоді ілюстративного матеріалу до початків відродження галицьких українців, до діяльності «Руської Трійці». Ми зупинилися на цьому так докладно тому, що, мимо чисто педагогічних міркувань, треба мати на увазі потребу солідаризації і інтересів надніпрянських і надністрянич українських трудящих мас, для чого нам—надніпрянцям—найперше треба знати історію галицьких громадських рухів.

Так само не можемо ми погодитися з О. Дорошкевичем, коли він не подає літературного доробку М. Макаровського (поема «Наталя»—«Южно-русский сборник» А. Метлинського і окремо, Хрк. 1890, а також Чернігів 1899 і віршована повість «Гарасько, або талан у неволі»—«Южно-русский сборник» А. Метлинського, «Мова з України»—поезії, Хрк. 1864), з якого, хоч би «Наталя», бодай, в уривках, заслуговує на безсумнівну увагу. Український народній побут надзвичайно яскраво змальований в цій поемі. Описи весілля—це чи не найвлучніші сторінки з описово-побутової літератури зачепленого в цьому випускові періоду. До того ж постать М. Макаровського цікава й з громадського боку—учителюючи в Гадячі, він мав значний вплив на своїх учнів, між якими зустрічаємо ймена письменників А. Метлинського, О. Корсуна та инш.

Але ж повернемося до розгляду уміщеного в книжці матеріалу. З творів П. Білецького-Носенка подано дві байки—«Гуси» й «Мудрець і старшина військовий», до яких подано літературні паралелі («Гуси»—Крилова, «Гуси»—Глібова) питання й завдання для учнів, схематичні біографічні відомості й коротеньку літературну характеристику з висновком: «байки Білецького-Носенка... цікаві тільки тим, що виявляють бажання тодішніх українських письменників, продовжуючи працю Котляревського, використати українську мову для перекладу чужих творів і для створення на їх зразок своїх».

Значно повніше виявлена творчість П. Гулака-Артемівського, з творів якого подано: «Пан та собака», «Пан», «Рибалка», «Дві пташки в клітці», «Пліточка», «До Пархома»—I, «До Пархома»—II, «До любки», з цікавими паралелями («Pan і pies» Красицького, «Der Fischer» Гете в оригіналі й російському перекладі Н. Брандта, «До Деля» і «До Левконої» Горация (в мистецьких перекладах М. Зерова), «До Хлої». Окрім коротких біографічних відомостей, подано й цікаві матеріали до біографії Артемівського-Гулака—спомини його слухачів і уривки з творів його автобіографічного характеру.

Стаття—«Поетична творчість Гулака-Артемівського» викладає на початку зміст сучасних Артемівському літературних течій—сантиментально-романтичної і реалістичної, аналізує Гулакову творчість і, нотуючи перевагу в ній реалістичних настроїв, переходить до громадської еволюції Гулака, що привела його до оспівування чеснот миколаївського режиму. Влучно охарактеризовані художні особливості творів Гулака.

Розділ закінчують критичні фрагменти з писань М. Костомарова, Ол. Кониського, Ол. Котляревського, П. Куліша, Ф. Пискунова й коротенької бібліографічний покажчик.

З писань Л. Боровиковського вміщено баладу «Маруся» з порівняльним матеріалом: «Светлана» Жуковського, «Ленора» Бюргера, ліричну поезію «Чорноморець», а також 9 байок, з яких одна «Рябко й Зюзько» порівнюється з наведеним текстом криловської байки «Две собаки».

У літературній характеристиці Л. Боровиковський, за довгий час, на нашу думку, О. Дорошкевич приходить до висновку, що «байки Боровиковського доводять нам, що українська література почала єднати все нові кола письменників, почала все помітніше набирати ролі художнього й культурного чинника».

Подано також листи Боровиковського до Максимовича й критичні уривки з писань Ів. Франка й Ол. Кониського.

Творчість Е. Гребінки. О. Дорошкевич демонструє, вміщуючи дві ліричні п'єси 8 байок (з трьома Криловськими паралелями), переклад «Полтави» Пушкіна і прозовий уривок «Так собі до земляків». Про літературну діяльність Гребінки в статті О. Дорошкевича сказано дуже мало, не зважаючи на те, що, рівняючи хоч би з Боровиковським, Гребінка значно в літературному відношенні цікавіший. З біографічних матеріалів подано лист Е. Гребінки до Квітки. Уміщено також критичні уривки з творів

¹⁾ Ол. Дорошкевич. Підручник історії української літератури. «Книгоспілка», Харків—Київ, 1924.

М. Костомарова, П. Куліша, С. Єфремова. В бібліографічному покажчику «Що читати про Є. Гребінку» ми не знайшли згадки про цікаву статтю В. Дорошенка — «Євген Гребінка» (Л. Н. Вістник, 1912, VII-VIII) і про єдину, поки що, в нашій критичній літературі статтю Б. Грінченка (Вільхівського) з відомостями з історії нашої байки — «Гребінчині байки, невеликі замітки одного з читачів» («Правда», 1890, X, стор. 40-60).

«Байкарську» частину цього випуску «Шкільної бібліотеки» закінчує спеціальна стаття І. Шалі про історію байки, потребу в якій ми вже нотували вище, кажучи про відсутність відповідних розвідок в українській мові (побічні відомості, але-ж занадто спрощені, знаходимо в «Поетиці» Д. Загула—Київ, 1923, Вид-во «Спілка», «Теорії поезії» С. Гаєвського, Катеринослав, 1924, «Книгоспілка», глибше торкається справи М. Зерова у першому випуску свого історичного нариса «Нове українське письменство»—Київ, 1924 р., Вид-во «Слово», не згадуємо тут готованої вже статті Б. Грінченка (Вільхівського) та кількох рядків в «Історії українського письменства» С. Єфремова—3-тє видання, Київ, 1917, Вид-во «Вік»¹). Та, на жаль, стаття І. Шалі—це зовсім не «нарис історії розвитку байки», а яесь накопичення пам'яткових уривків, без аналізу їх, без екскурсів в історію справи, з неможливими перескоками² то-що. Замовчано зовсім шлях переходу римської байки до Франції, не вважаючи на те, що історія літератури має докладні відомості про ролу в цій справі анонімної збірки—«Ромулуса», яка, зробившись відомою, викликала низку наслідувань латинською і французькою мовою. Немає жодних відомостей про німецьку байку, так само нічого не сказано про байку словенсько-чеську й польську. Про байку російську сказано дуже мало—не згадано зовсім про А. Кантемира, К. Тредьяковського, А. Сумарокова та инш.

Рівно-ж, не подано відомостей про поетику байки—не зважаючи на те, що дуже важливо дати учневі поняття байки, в противагу апологові й звірному епосу. Брак відомостей з поетики зашкодить також і тоді, коли вчителів доведеться хоч би вирішувати з учнями правдивість висловленого ще Лесевичем³ твердження про Гребінку, що вельма многие из заключающихся в сборнике стихотворений—вовсе не басни», з якою Лесевич робить висновок про те, що «некоторые стихотворения так много и выиграли, что Гребенка, хотя и называл их баснями, вовсе не считал, однако, нужным держаться этой шаблонной формы».

Далі докладно освітлено творчість сучасного романтика А. Метлинського. До біографічних відомостей додано цікаві матеріали—спомини О. Пипина про А. Метлинського з його «Истории русской этнографии», автобіографічний вірш Метлинського «Бабусенька», характерний напис на книзі—подарункові О. Бодянському й уривок з статті А. Метлинського про українську мову. Уміщено 9 характерних для творчості Метлинського віршів, при чому О. Дорошкевич і тут не забуває методичної вартости порівняльного методу й наводить текст віршу Козлова «Сельская сиротка» для порівняння з віршем «Сиротка» А. Метлинського.

Критична стаття О. Дорошкевича, доповнена витягами з праць М. Костомарова й М. Дашкевича, дає добру уяву про постать Метлинського й висвітлює причини захоплення українського письменства романтикою.

Цікаву постать М. Костомарова—поета, вченого й громадського діяча—одного з фундаторів Кирило-Методієвського братства—найслабше освітлено в цьому випуску «Шкільної бібліотеки». Не зважаючи на те, що подано й ширшу, як рівняти до инших, канву біографічних відомостей, й цікаві уривки зі споминів—постать Костомарова намальовано кепсько. Костомаров—лишається в учнів вражіння—поганенький поет, якийсь учений (про наукові писання його нічого не сказано) і діяч якогось-то «Кирило-Методієвського Братства».

Причини цьому бачимо ми в тім, що О. Дорошкевич помилково відділив усю Кирило-Методієвську справу, гадаючи присвятити їй окремий випуск «Шкільної бібліотеки». В результаті—літературна історія без соціально-політичного тла—Костомаров без авторства «Книга Битія», Костомаров—поганенький поет і ще гірший драматург замість докладно змальованої цікавої фігури інтелігента-революціонера з показаною еволюцією думок і переконаннів з ліквідаторсько-ревізійними настроями.

Книжка оздоблена п'ятьма портретами й закінчується словничком незрозумілих чи стародавніх слів.

Не вважаючи на занотовані дрібні, переважно, хиби, другий випуск «Шкільної бібліотеки» О. Дорошкевича є цінним здобутком української шкільної літератури.

Третій випуск «Шкільної бібліотеки», присвячений Г. Квітці-Основ'яненку, це чи не найкраще-скомпанований випуск. Розпочинається він стисло, але-ж ґрунтов-

¹) Маємо відомості, що харківський аспірант П. Тиховський працює над історією української байки в зв'язку з історією світової байки.

²) В. В. Лесевич Евгень Павлович Гребенка (Русская Мысль, 1904, 1-2).

ною й вичерпуючою статтею О. Гермайзе «Історичний огляд становища України на початку XIX ст.» і значно полегшує правильне зрозуміння творчості Квітки та його сучасників (на нашу думку, статтею О. Гермайзе слід вчителів скористуватися й для другого випуску „Шкільної бібліотеки“).

Біографічні відомості обмежуються коротким переліком найважливіших у житті Квітки подій, цікавим уривком зі споминів М. Костомарова, а також фрагментами з Квітчиних «Листів до любезних земляків».

З творів Квітки вміщено «Салдатський патрет», до якого додано вичерпуючі примітки, уваги й пояснення, а також уривки з критичних писань О. Бодяньського, В. Белінського, П. Куліша та І. Верхратського. Далі надруковано «Марусю», так само добре пояснену, як в окремих примітках, так і в спеціальній статті, «Художні особливості повісті «Маруся», написаної надзвичайно влучно. Стаття докладно розглядає сюжет повісті і, зазначивши шаблонність сюжетної схеми, злегка лише індивідуалізованої Квіткою, розглядає композицію повісті—дуже примітивну—дидактичний вступ, побутово-стенографічні і зворушливі епізоди—ось зовнішня будова твору.

Внутрішню психологічну будову твору розглядає О. Дорошкевич також детально й доводить, що, не вважаючи на те, що «скомпоновано повість не по-мистецькому, з плеча, з великими художніми огріхами», все-ж удалося Квітці скерувати композицію на те, «щоб піднести драматизму дії, щоб як найдужче зворушити читачеве серце». Освітлення дієвих осіб О. Дорошкевич справедливо розглядає, як освітлення ідеалістичне, причиною чого був сантиментальний літературний напрямок, знайти, повішим твором якого й слід уважати Квітчину «Марусю». Закінчує О. Дорошкевич свою статтю виявленням таємниць впливу «Марусі», які, на думку автора, підлягають в значній мірі «в стилістичних особливостях, у словесній формі художнього мислення автора».

Літературне значіння «Марусі» освітлюють також наведені після статті Дорошкевича уривки з писань О. Бодяньського, М. Костомарова, П. Куліша, М. Петрова, О. Огоновського, Б. Грінченка та Бойка, що дають вичерпуючу картину відношення нашої критики до найкращого Квітчиного твору.

Останнім видруковано оповідання «Перекотиполе». Дуже доречно подано до нього текст народнього переказу для порівняння. Критичну оцінку оповіданню дається в одному лише уривкові з промови І. Верхратського, який додає в оповіданні добрі прикмети—«як же психологічно вірно і по-майстерськи списано».

Чи не найцінніший в цьому випускові матеріал—це друга стаття О. Дорошкевича—«Літературна діяльність Квітки», в якій автор, влучно сполучаючи потребність з соціально-економічним літературним методом, детально розглядає Квітчину творчість, зупиняючись на таких основних пунктах: дві стихії в Квітчиній творчості (гумористично-побутова й сантиментально-романтична), морально-дидактична тенденція в творах Квітки, сюжети й композиція творів його, художні постаті в них, природа в Квітчиних творах, форма Квітчиних творів. В нашій незначній загалом критичній літературі про Квітку статті О. Дорошкевича належить по праву почесне місце.

Шкода лише, що шановний автор ані трошки не зупинився на Квітці—драматичному письменникові, а також на розгляді російських його творів,—хоч бы «Пан Халявський», і «Столбиков».

Окрім цієї статті, подані й уривки зі статтів М. Костомарова, П. Плетнева, О. Ковалевського, П. Куліша, О. Огоновського, О. Пипина, М. Сумцова і Сергія Єфремова присвячені виясненню загального значіння Квітки в українській літературі.

Випуск закінчується «Матеріалом до вияснення психології творчості Гр. Квітки», находимо листи Квітки до П. Плетнева, М. Максимовича, Т. Шевченка й листи Шевченка до Квітки.

Увесь матеріал випуску надзвичайно уважно постачений численними примітками, увагами й з цікавими з методичного боку запитаннями й завданнями для учнів. Старовинні й незрозумілі слова зібрані в доладному словничкові зладженному К. Горецьким. Книжку прикрашує непоганий патрет Квітки

Наприкінці випуску знаходимо післяслово упорядчика, в якому він, подаючи до відома читачів технічні перешкоди, попережає закиди в можливих відступленнях од новішої методології, що поступила вперед з часу виготовлення рукопису (р. 1922).

Вважаємо це за вияв надто сумлінної—уваги авторської до читача—книжка прекрасно скомпонована, аж ніяк не втратила за 2 роки з дня складання її своєї здатності й добре придасться нашій сучасній школі. Ждемо дальших випусків «Шкільної бібліотеки».

С. Кравців.

Олександр Блок. «Дванадцять.» Переклад і передмова **В. Бобинського.** Вид. «Нова культура». Львів, 1923.

Може декадентський символізм О. Блока, взагалі ближчий настроям поета В. Бобинського, ані-ж якомусь з наших сучасних поетів, і може через те переклад «Дванадцяти» йому повинен і більше вдатись, ніж комусь іншому. Але спроби перекладу цієї балади на українську мову були вже і в більшості своїй все-ж... невдалі. Говорити про неуміння авторів перекладати чи про їхню неталановитість ми не маємо права, бо ця балада має ті специфічні сластивості, через які її особливо важко перекладати. Написана вона характерним розміром російської «частушки» з додержанням найхарактерніших ознак її, з вживанням специфічно-вуличних, салдатсько-люмпенських слів і фраз і з таким широким, буйним перемінним ритмом вірша. І ось передати цей вірш, «частушки» у перекладі, як взагалі передати дух народньої мови і її розмах у перекладі, надто важко. Знаємо, як важко перекладати на російську мову Шевченка. Тому у перекладі В. Бобинського місця звичайного віршу вийшли краще, напр., кінцевий акорд: «Так ідуть вони повагом» (стор. 28), «Знов ідуть усі дванадцять» (ст. 19) і т. д., а народній стиль «частушки», часто хибую, збивається з ритму, не передає сили буйного віршу Блока.

...Ой бідна нещасна година,
Гірка без уговку
Вітром шита подверта пальтина.
Австрійська винтовка (стор. 15):
...Бух—бух—бу—бух! Пізнаєш вмить,
Як другому дівча зводить! (стор. 18)
...Революційний крок держить,
Незаспокійний ворог не спить (стор. 14).

Можна-б навести ще кілька таких місць, але зрештою вони губляться в поемі, бо більшість перекладу зроблена чисто, хоч перебої ритму неправильні і суховата мова. Прекрасно перекладених місць оминати теж не можна, між иншим можна навести такий приклад:

«В тебе, Катенько, на шиї
Від ножа не зник ще знак,
В тебе, Катенько, під груддю
Свіжа здрапина, як мак.
Гей, гей, потанцюй!
Ніжка в тебе—хоч цілуй!» (стор. 17)

Загалом, для галицького читача переклад буде мати своє значіння.

Ол. Копиленко.

В. Муринець «Спартак». Історична п'єса на 5 дій ДВУ, Харків, 1924 р.

Інсценувати роман, тоб-то переробити його в п'єсу для театру, це—важка, й, по більшості, невдячна робота. Вдалих інсценіровок занадто не багато. Це залежить головним чином, від того, що така переробка взагалі буває не більш, як простим перекладом з мови оповідань на мову сценичної дії: автори таких «перекладів» зявляються не художниками, а тільки перекладачами, що сліпо наслідують зразкові, замість того, щоб, використовуючи сюжет, зовсім переробити його відповідно новому завданню. Через те такі інсценіровки невдалі й непотрібні.

Останнє цілком відноситься й до п'єси Муринця, що є переробка роману Джіаваніолі: «Спартак». Роман що-до речі дуже слабкий, але все-ж Джіаваніолі дає більш за Муринець: в романі є і якийсь суспільний фон, і інтрига, й картини. Нічого від цього не залишилось у п'єсі Муринця: ні Рома ні романців, ні боротьби, ні дії. Замість романців, персонажі колишніх «малоруських» п'єс. Немає ні самого повстання рабів, війни, що не без успіху вели гладіатори, немає й Спартака, ні мелодраматичного Спартака Джіаваніолі, ні якогось іншого, є тільки його бліда тінь.

Взагалі п'єса є невдалий переклад засобами старої «малоросійської драматургії» невдалого історичного роману.

М. Рудаш.

Библиотека молодого рабочего. В. Вересаев. «Звезда». Стор. 19. Э. Золя «В темную ночь», стор. 19. В. М. «Митька Кудряш», стор. 47. В-во «Молодой рабочий». Харьков, 1924 г.

Навряд чи треба було видавати Вересаєву казку «Звезда», яка є звичайним переказом Горькових казок 90-х р.р.

Ця романтична мелодія у мінорному ладі, резиньяція людини минулого не торкне ніякої струни у психіці молодого робітника, не торкне тим більш, що Вересаєв не казкар і річ ніякої художньої вартости не має.

Безумовно, «Митька Кудряш» по духові ближче до молодого читача, а ніж Аделя («Звезда»). Це не романтик, що зриває зірки з неба. Митька Кудряш — вояка Кінної армії, бойовий, веселий, моторний парубійко—зразок кавалериста, напівпартизана 19—20 р.р. Автор просто і переконано розказує про просте життя й просту смерть Митьки і ще раз нагадує молоді часи великої боротьби та рядових її героїв. Оповідання напевне буде читатись залюбки.

«В темную ночь» — майже закінчений уривок з роману Золя «Углекопы» — дає картину безрадісного, сумного існування шахтарів східно-північної Франції.

Книжки видано гарно, в чепурненкій обкладинці.

М. Рудаш.

Е. Д. Поливанов. Лекции по введению в языкознание и общей фонетике. Государственное Издательство. Берлин. 1924. Стор. 95.

Зразок українофобства.

Російський Держвидав вславився тим, що іноді в нього вискакують, як Пилип з конопель, книжки сумнівної ідеологічної вартости.

Невеличка книжечка добродія Поліванова — не то щоб непевна по своїй ідеології, а — коли з ласки божої можна називати ідеологію чорносотенного «Киевлянина» контр-революційною, — то й ідеологія цієї книжечки така суть.

Писаннячко д. Поліванова вбране в шати науковости, нахапаної у ріжних більших людей, в передмові найменовано «курсом», а взагалі уявляє з себе зразок недотепного накопичення «надьорганих», як казав один з персонажів М. Горького, «фактов из истории».

Зміст — універсальний:

Отделы языкознания.

Общая фонетика.

Фонетический состав русского языка.

Основы общей морфологии.

Фонетический состав французского языка.

Фонетический состав немецкого языка.

Фонетический состав английского языка.

Изменения в языке.

Генеалогическая классификация языков.

Коли взяти на увагу, що в «книзі» всього на всього 88 сторінок тексту, то можна уявити, що воно за Мюр і Мереліз. А до того ще й незграбний стиль і «мюр-мерелізівська» мова.

Наведу вісім рядків з передмови, що всього має 16 рядків.

«Книга эта является переизданием части моего курса, читанного на Женских Педагогических Курсах Новых Языков и предназначается, главным образом, в качестве пособия для готовящихся к преподаванию новых языков». (Підкреслення скрізь мої К. Б.) «Учений» лінгвіст, очевидно, зле розуміє слово «переиздание», бо-ж на книжці не зазначено, що вона друкується другим чи там третім виданням, а — оскільки я знаю тільки першим. І далі. Вона (цеб-то «книга») «имеет в виду только облегчить фиксацию наиболее необходимых при изучении живых языков сведений по общему языкознанию и фонетике, могущих (?) быть почерпнутыми, как из слушания лекций, так и из чтения пособий по данным предметам».

Так володіє російською мовою людина, що викладає закони цієї мови не тільки слухачам Жіночих курсів, а навіть і червоним генштабистам.

Дуже недолюблює д. Поліванов білоруську мову. Він каже, що можна назвати мовою й мову поодинокі людини, коли вона, наприклад, оригінально вимовляє який-небудь звук. Так от «с этой точки зрения можно назвать языком и говор какой-нибудь деревни, и подговор, и наречие (например, белорусское)».

Достається й українській мові.

На стор. 14 читаємо: «...тот язык, на котором говорит русская интеллигенция, — русский литературный язык; а русский язык, как совокупность говоров, это общее название для всех наречий, поднаречий, диалектов и пр.: великорусских, малорусских и белорусских; окающих и акающих; северных и южных, восточных и западных, — от русских говоров в Галиции до Приамурья».

Добре пише д. Поліванов та тільки запізно трохи він за це діло взявся, бо всю оцю нісенітницю ми вже читали ще до революції — в статтях Савенкова та Струве. Це діло дуже колись доходне було — українофобство, а тепер, під час загальної українізації, вас, Поліванов, за це по голові не поглядять: «школа праці, панебрате!»

Виходить, що даремне «облегчает» д. Поліванов і даремне виявляє своє «лице». Наведена цитата — це тільки плагіат з Петра Бернгардовича Струве, у якого така війна була з українською мовою і таке розкішне «национальное лицо», що про нього хтось з фейлетоністів сказав: «хорошее лицо, — хоть штаны на него надевай».

Кость Буровій.

Географічні етюди. Читанка з початкової географії. Уложили проф. А. Покровський, В. Ястремський, Л. Колесниченко. Стор. 150 Київ, ДВУ, 1924. Мал. 42. Накл. 10.000.

Читанку розбито на 4 частини: Суходіл, Вода, Атмосфера й Українські краєвиди.

Найповніший розділ «вода» — він займає коло 60 стор., а найцікавіший — «українські краєвиди», хоча власне кажучи — назві цього розділа не можна не здивуватися. Бо описи «Бурі на Чорному морі» (Коцюбинського), «Над морем» (Л. Українки), «Через Дніпрові пороги» (Буніна), «Повінь на Дніпрі» (Покровського) і т. п. — хіба-ж це не краєвиди з природи України. А здругого боку «Святі гори на Донці» (Буніна), або «Піяострів Крим» (Талієва) чим інші за статті з попередніх розділів. На нашу думку — розділ «Укр. краєвиди» зайвий, а статті з його треба було б розставити на належних місцях у всій читанці — остання від цього безумовно виграла б.

Цікаво, які автори увійшли в «Етюди»? Це Трояновський — 8 статтів (363 усій) — або 14%, Русова — 7 ст. (11%), Нечаєв, Рудницький — по 6 ст. (по 10%); з поезій і художніх оповідань взято лише 10 шматків (16%), це такі автори: Коцюбинський М., Чехов Ан., Українка Л., Маркович Д. Бунін, Львов, Дніпрова Чайка.

Коли проглянемо — скільки матеріалу дано не про Україну — побачимо, що аж 29 статтів, все описи чужих країн. Особливо — це помітно в розділі «Атмосфера», наче-б то Україна в цьому відношенні нічим не відрізняється від інших країн. Складачі не хотіли пошукати кращого і взяли описи з старих географій та книжок (Смирнов, Воейков, Борисов, Опель і т. п.). Читанку не можна визнати витриманою з боку змісту. Скажемо, невже розділ «Суходіл» дає всіма своїми статтями (12 ст.) повне уявлення теми. Багато говориться про гори, льодовики, гейзери, вибухи, навпаки, про степи, рівнини, ліси Волині, Чернігівщини, та Херсонщини — власне те, що мусить знати учень в першу чергу — майже ні слова. Вже розділ «Вода» в цьому відношенні більш витримано. Зовсім слабкий розділ «Атмосфера».

Правда, складачі, йдучи за життям — ввели статтю «Як людина повітря завоювала», але таку не цікаву, суху, коротку й неясну, що вона мало дасть дітям, нема чого й говорити вже про дорослих (хоча-б на курсах лікбезу!).

Взагалі величезною хибою «Етюдів» є сухість, малоцікавість, «схластичність» статтів. Мимо волі пригадуєш гарну книжку Меча «Россія», складену на 80% з художніх, повних краси, цікавості, захоплення — статтів. Там є епізоди з творів Серафимовича, Маміна-Сибіряка, Печерського і др. талановитих не тільки вчених, а й письменників. Діти з захопленням читають збірник Меча і навпаки, заглядають, чи скоро кінець статті в читанці з авторів: «Географічні етюди».

Другою хибою, яку ми відносимо на рахунок Видавництва Державного — це якість і кількість малюнків, коли-б ми стали перекопувати читача, педагога, що малюнки в підручниках географії конечно необхідні, нас би вилаяно було дурнями. Але ДВУ — видно в ось такому перекопуванні ще має потребу.

Візьмім старезну книгу Раєвського «Підручник географії» і то вона повна малюнків. А підручники Кругер-Чефранова, Герм. Іванова — вони повні чудових оригінальних малюнків — фотографій. Це — книги для царської старої школи. А Радянське Державне Видавництво буквально спекулює малюнками. На 150 стор. друку дає 42 малюнки, надзвичайно гідко виконаних — плями, а не образки. Та до цього звикли, але по змісту, що це за малюнки! Авторі-малюрі поробили їх в 1700 р. р., не пізніше.

Будь ласка, читачу, поглянь на малюнки на стор. 8, 10, 13, 18, 61 (особливо!), 64 (не гірший попереднього), 66, 77 (?), 95! Хіба не з архівів старих-престарих витягнено кліша і дано до читанки р. 1924! Сором, ДВУ! Слово чести, заздриш Іванову, Курдову (авторам географій Росії), що зуміли і мали охоту, совість—зібрати фотографії з усієї Росії, нові, правдиві, свіжі, а не дурну мазанину художників, що напевне ніколи не бачили тих явищ, про які дали ілюстрації.

Першою спробою географічної читанки ми рішуче не задоволені. І тільки, яко перший український (але не радянський, бо радянського хоч краплини там немає, мов би рукою вигребено!) можна пробачити помилки змісту, систематизації та підбору статтів. За малюнки виправдання не має і бути не може, бо це-ж не перший раз ДВУ ось такі «фортелі» утворює.

Читанка слаба. І цим самим, на нашу думку—відкривається широке поле для спроб більш вдалих, краще ілюстрованих і головне—дійсно радянських, з новим, щирим, свіжим змістом, без фальсифікації, взагалі—близьких робітничо-незамовницьким інтересам.

Мих. Марусик.

Первая сельско-хозяйственная и кустарно-промышленная выставка СССР в Москве 1923 г. Сельское хозяйство Украины. Вид. НКЗ УСРР Ст. 1—232,4^о, з картографами й діаграмами. Харків, 1923 р.

Україна є держава робітничо-селянська, держава, що розвиток і добробут її в найбільшій мірі залежать від піднесення й розвитку сільського господарства, — цієї основи всього нашого народного господарства. Такою була виявлена Україна й на першій сільсько-господарській та кустарно-промисловій виставці СРСР в Москві 1923 р.

Та підготовча велика робота, що велася на Україні перед виставкою, ті численні експонати, що були доставлені для виставки, ті вражіння, що їх давала виставка, — все це склало багатий матеріал для повного і всебічного освітлення сучасного стану сільського господарства України й перспектив його майбутнього розвитку.

Так складено було й видано НКЗ України збірник «Сельское хозяйство Украины», в складанні якого взяли участь: Всеукраїнське Агрономичне Товариство, Центральне Статистичне Управління України. Відділ Організації Господарства НКЗему.

В збірнику подано короткий огляд головніших природно-історичних та економічних моментів і умов сільського господарства України, приведено відомості про територію, адміністративний розподіл населення, землеволодіння й землекористування, ринки України та її експортні можливості, місце України в СРСР, а також досить докладно освітлено стан сільського господарства України до війни й основні риси його еволюції за останні 7 років.

Численні таблиці, картограми й діаграми як-найкраще ілюструють основні моменти сільсько-господарської продукції України.

Збірник має деякі хиби; почувається, що склався він нашвидку, через що в тексті і в таблицях бракує повної й вичерпуючої характеристики деяких навіть головніших галузів сільського господарства (культура цукрового буряка, тютюну й инш.), а також зовсім немає відомостей про сільсько-господарську промисловість України.

Але це не зменшує цінності тих відомостей, що є в збірнику. Для робітників земорганів, для лекторів ВУЗів, різних професійних шкіл та курсів, для студентів при майже цілковитій відсутності відповідних підручників, взагалі, для всіх, хто зацікавлений справою відбудови нашого сільського господарства, піднесення експорту, взагалі, найкращою розв'язання питань економіки й політики сільського господарства на Україні, збірник «Сельское хозяйство Украины» є необхідний настольний довідник.

Н. Дубняк.

Рудницький Степан. Основа землезнання України. Ч. I й II.—Вид. Українського Університету в Празі (літографовано, як рукопис), ст. 1—526, 4^о, Прага, 1923 р.

Коли зачатком ХХ сторіччя географія звільнилася від опіки філологів, коли вона перестала бути описуванням окремих держав, їх устрою, їхніх міст, армії, переліком рік, озер, височин, низин і т. инш., а перетворилася в цілком самостійну науку про природу та населення того чи іншого краю, тоді лише з'явилася думка про можливість географії України. До того-ж часу, через те, що України не було просто

як політичної одиниці, в європейській науці вона зовсім не існувала, як географічне поняття.

Степан Рудницький, професор Львівського Університету, перший написав курс «Короткої географії України». Року 1910 у Києві вийшла перша частина цього курсу (Фізична географія), а року 1914 у Львові—друга частина (Антропогеографія України).

Через те, що «Географія Рудницького» хронологічно є перший систематичний курс загальної географії України, через те, що інших подібних курсів ми й до останнього часу не маємо (є в нас лише курси економічної географії, початкові підручники для трудшкіл), Рудницький в наших педагогічних колах вважається авторитетом, майже непорушним.

На різних курсах для учителів, українознавства, в вищих школах, технікумах і т. інш., починаючи з 1917 року до останнього моменту, лектори, звичайно, «жарять» за Рудницьким.

Всі майже наші підручники географії України для трудшкіл (Сумцових, Кістяківського, Покровського й Колесниченка й інш.) в великій мірі наслідують Рудницькому, часто-густо передрукуючи дословно з останнього цілі розділи.

Рудницький перший ознайомив і російський загаль з Україною, як географічним поняттям, умістивши свій «Очерк географии Украины» в відомому виданні: «Украинский народ в его прошлом и настоящем», том II, страница 361—380, 8^о, Ленінград, 1916 року.

Західна Європа про Україну, як географічну одиницю, взнала так само з «географії Рудницького», що була перекладена на німецьку, французьку й англійську мови,

«Ukraina. Land und Volk. Wien, 1916», «Ukraine. The Land and its People. New-York City, 1918», «L'Ukraine: un aperçu sur son territoire, son peuple etc. Berne, 1919»—зазначені переклади «географії Рудницького», безумовно, сприяли широкому ознайомленню західно-європейського й американського загалу з Україною, як географічною територією.

«Основи землезнання України», що їх зараз рецензуємо, є не що інше, як друге видання, трохи виправлене й доповнене, «Короткої географії України», що вийшла в 1910 і 1914 рр.

Збігом обставин, автор, яко емігрант, опинився в Чехословаччині і для того, щоб дати українському емігрантському студентству «справжню» географію України, а ще більше для того, щоб заробити якусь копійчину, він, очевидно, й переробив, трохи свій курс, пристосовавши його до сучасних умов.

Що-ж являє собою книга С. Рудницького? Чи й зараз ми повинні ставитись до його, як до авторитета і географічно виховуватись на його «Основах землезнання»?

С. Рудницький дає нам курс географії етнографічної України, цеб-то земель, заселених українцями, незалежно від політичного й економічного стану тих земель, відносячи до України й такі території, де українці складають менш 50% населення (Бесарабія, Ставропільщина). Правда, С. Рудницький одійшов від застарілого погляду на географію, як науку про політичні державні одиниці, він об'єктом географічного вивчення взяв принцип національно-етнографічної території, але тепер географічна наука, особливо-ж у нас, в СРСР пішла ще вперед.

Національно-географічна територія, як об'єкт географічного вивчення, вже нас не задовольняє. Географічний краєвид (ландшафт) і економічний район в їх взаємовідносинах,—це об'єкти сучасної географії. Такий погляд на географію, яскраво визначено сучасною її методологією, але С. Рудницький до цього ще не доріс, його ідеалом є національно-етнографічна територія, через що, ясна річ, для нас він уже не може бути географічним авторитетом.

Книга С. Рудницького поділяється на фізичну географію й антропогеографію. В першій частині, не даючи жадної характеристики того чи іншого ландшафту, автор старим описовим методом розглядає територію України в окремих її частинах, що відрізняються характером своєї поверхні. Але на території України характер поверхні настільки рівнинний, остільки непомітно низини переходять в височини і навпаки, остільки далі маємо різних інших природних факторів (льодовикова діяльність, характер підгрунтя, ґрунту, лісовий, лісостеповий чи степовий характер місцевості, кліматичні умови й т. інш.), які зумовлюють сучасний вигляд географічних ландшафтів (природних районів), що характеристика окремих природних районів України по характеру їх поверхні є занадто примітивною. Чи не є, напр., цілковитим абсурдом характеризувати природу Полтавщини й Харківщини, виходячи з того, що

Полтавщина простяглася на Лівобережній низині, а Харківщина лежить на відногах Центральної середне-руської височини. А з таких абсурдів складається вся «Фізична географія» С. Рудницького.

В другій частині свого курсу автор так само не дає економічної характеристики того чи іншого району. Після статтів загального характеру на такі теми, як: «Український нарід, як антропогеографічна одиниця», «Антропологічні знамена українського народу», «Історична традиція й політичні змагання українського народу», «Культурно-географічне обличчя українського народу»,—автор поверхово спиняється на головніших економічно-географічних відносинах України.

Стара своєю методологією праця С. Рудницького нецікава для нас і стара своїм змістом. Спис найважливішої літератури, використаної автором, що подано його в кінці книги, свідчить, що авторові зовсім не знайома та численна й цікава географічна література (особливо з галузі економічної географії), що вийшла після революції на Україні і в Росії. В кінці подано остільки старі, підчас анахронічні відомості, що підручник С. Рудницького стає зовсім непотрібний. Хоч і видано його в 1923 році, але він тепер має таке саме значіння, як «Россия. Полное географическое описание нашего отечества. Семенова-Тянь-Шанського». Старий, нецікавий, анахронічний матеріал, з якого з великою обережністю лише спеціаліст-географ може вибрати потрібні йому відомості. Для загального-ж вжитку, особливо для шкіл, книга зовсім не придатна.

Крім того всього, що ми зазначили, книга С. Рудницького непридатна нам і своєю ідеологією. Україна, як національна самостійна держава в етнографічних межах вдусі УНР—такий політичний ідеал С. Рудницького (Книжка видана в 1923 р., а на обгортці видруковано герб Володимирів).

Доходячи до курйозу, автор намагається довести, що Україна цілком самостійна країна своїм географічним положенням, внутрішньою будовою, розвитковою історією, гідрографією, кліматом, органічним світом і антропогеографічними відносинами. За Рудницьким,—на Україні все краще, ніж в «Московщині» або Польщі, тільки євреї й більшовики, що захопили Україну, зіпсували всі наміри що-до утворення національної держави.

На ст. 205 автор скаржить, що «з усіх більших народів Європи тепер сами тільки українці не мають своєї національної держави, а їх суцільна територія розділена між Польщу, Чехо-Словаччину, Румунію й Совітську Росію». На ст. 291 автор називає Т. Шевченка батьком українського націоналізму XIX століття.

Далі, автор, очевидно з біллу серця свого, констатує таке: «Вже в перших роках XX віку виринув у кругах молоді постулат самостійної України. Та перейти в кров і кість, не то вже цілого народу, але хоч й інтелігенції не довелось. Бо саме початки XX віку—це часи, коли по всій Україні серед усеї української інтелігенції найбільш поширились різні струї інтернаціонального соціалізму, що пили із Заходу і зі Сходу і заповнили дуже швидко майже цілу українську інтелігентну молодь. Для інтернаціоналістичного світогляду вся дотепершня українська історично-політична традиція являлась безвартісною, всякий націоналізм назадництвом...».

«Революція в Росії виказала вже в перших місяцях, що український нарід має в своїм простолудді дуже гарний матеріал для збудування самостійної національної держави в етнографічних межах. Недоставало тільки надійного проводу...»

Далі, на ст. 294 автор питає: «Якими шляхами підуть політичні змагання розшматованого світовими подіями українського народу? Можливо, що наступить по стількох нещастях отверезіння, і цілий український нарід одностайне стремітиме до політичного ідеалу самостійної Соборної України в етнографічних межах. Та можливо також, що інтернаціональні суспільні кличі й надалі держатимуть верх над національним стремлінням...».

Пане Рудницький! Не «отверезитесь» вже український нарід.

Нехай живе світова соціалістична революція!

Нехай живе Комінтерн!

Нехай живе Комуністична партія (б.) України!

Нехай живе Радвлада!

Нехай живе Українська Соціалістична Радянська Республіка!

— Такі гасла викинуто в декларації-відозві української радянської інтелігенції, що 15 травня б. р. була зачитана на VIII Всеукраїнській партійній конференції К. П. (б.) У.

Отже «географію» С. Рудницького ми цілком відкидаємо, тому, що «нехай не сподівається на нашу підтримку ніяка українська контр-революція, чи за кордонна чи тутешня» (Декларація 66-ти).

Але тут справа значно складніша. С. Рудницький—піонер, основоположник «Географії України». Пошана йому за це. Але життя йде вперед і С. Рудницький вже не може бути нашим провідником. По інерції-ж, по традиції наші географії все ще не можуть порвати з Рудницьким.

Отже в «географії України» ще немає жовтня. Він прийде тоді, коли ми географи, закинемо колишнього нашого піонера, а тепер старого (ідеологією), нікчемного своїми прагненнями С. Рудницького, коли ми забудемо про його і цілком повновому—з новою ідеологією і з новою методологією—підійдемо до географічної творчості, до географічного дослідження може й Соборної (як каже С. Рудницький), але Радянської України.

К. Дубняк.

Матковський І. В. Олійні рослини. Народня бібліотека № 31—32. Державне Видавництво України. Одеса, 1924 р. Тираж 5.000.

Зараз, коли починає помітно сільське господарство знов набувати промислового характеру, знов пшениця починає в озимині брати гору над житом, слід дати селянинові ґрунтовні вказівки й про олійні рослини. Оскільки головним чином низький ступень сільського господарства залежав у нас від нашої малої культурності, треба вчитись, треба читати книжки, особливо про інтенсивні культури. Дуже корисною в цьому напрямку повинна бути книжка **Матківського** про олійні рослини. Автор докладно зложив свою книжку на підставі географії, природознавства, фізіології, статистики, сільсько-господарської науки. На підставі таких матеріалів читач бачить, що олійні рослини допомагають селянству поліпшити своє господарство, а це треба зробити негайно.

Що до самої книжки, то з свого боку скажу не багато, а саме:

1. План треба було переробити, щоб нарис мав логичну чинність: потреба людини в жирах, існуючі жири, жири із рослин, залежність продукції олійних рослин від клімату та ґрунту, а коли рослини мають значіння сільсько-господарське, технічне й економічне, то треба напружити всі сили людині, щоб олійні рослини відигравали свою природно ролю.

2. Автор базується на статистичних відомостях, але не завжди свою думку підтверджує цифрами (стор. 3), дуже багато зупиняється на колишній Херсонщині, хоча це не осередок культури олійних рослин. Крім того, статистичні відомості подані тільки по 1921 р., хоча книжка видана в 1924 р.

3. Ніхто не буде казати, що не слід посилатися на матеріали досвідних полів, бо вони наближують наше сільське господарство до закордонного, але для чого нам цілком виписки з відчитів Лохвицького досвідного поля (стр. 88—94), та й чому лише цього поля?

4. Слід би дотримуватися нового адміністративно-територіального поділу України, а тому—забути про Таврію (стор. 45), Запоріжжя (стор. 5 и 45), Кременчужчину (стор. 45), «повіти» (стор. 44, 45, 46, 47, 75, 99), та рахувати вже Старобільщину в складі Донецької губернії, а не Харківщини (стор. 45).

Наприкінці ще зупинюся на питанні, де живе автор, бо про це, не знаю через що, трудно дізнатися з книжки; то Західня Україна (стор. 6), то Південна (стор. 69) й Одеса (стор. 86).

О. Ф.

«Кнепель». «Методы рациональной организации предприятий». «Отдел Научной Организации Производства при ГЭУ ВСНХ. Госиздат. Москва, 1924, сторінок 224.

Зміст книжки: Передмова. Вступ. 1. Що може дати заводоуправлінню перша розмова з організатором, 2. Самоаналіз заводоуправління. 3. Обслідування підприємства. 4. Діагноз. 5. Завдання апарату реорганізатора. 6. Робота апарата заводоуправління. 7. Реорганізатор, управління та робітники. 8. Досліди елементів роботи. 9. Бюро виробництва. Аналіз роботи та обрахунок матеріалів. 10. Бюро виробництва. Керування часом роботи, 11. Нормалізація умов роботи. 12. Нормалізація методів роботи. 13. Методи винагороди. 14. Обрахунок продукційності. 15. Обрахунок собівартости. Висновки.

В останній час на російській мові з'являється багато літератури як компіляційної, так і перекладів по питанням наукової організації праці та виробництва. На жаль, здебільшого ці книжки мають характер теоретичних міркувань, або лабора-

торних досвідів і лише виявляють зміст та істоту молодої науки про керування. НОП має ще такий невеличкий стаж, ще так мало розроблені його підстави, що й досягнення його надзвичайно обмежені. Власне кажучи, цим треба пояснювати малу кількість літератури по НОП, яка має застосований характер. Книжка Кнепеля в зазначених вище сучасних умовах нашої дійсності являється надзвичайно коштовним придбанням в галузі розроблення деталей переходу від старого типу організації до нового типу. Тут знаходимо силу цікавих спостережень і вимог автора, що-до тактовности підходу та знання людської психології. Автор так виявляє завдання кожного підприємства—забезпечити країні можливо більшу кількість своїх виробів, а для того найбільш продуктивно використати свої технічні сили та засоби. Для того головним засобом являється можливо більше проведення принципу розподілу праці та наукового аналізу цього принципу.

Останнє приводить робітника в положення, коли його вже ніщо не відриває від роботи.

Це можливо лише при попередньому плянуванні процесу. Виучування способу праці в зв'язку з витратою часу та засобів складає основу для встановлення норми, остільки потрібних для призначення відповідних розцінок-платні. Виучення прилаштованнів заводу та особого складу визначає межі продукційности в якісному та кількосному відношенні. Встановлення контролю систематичного та незалежного за якістю роботи, своєчасністю виконання та оцадністю складає четвертий основний принцип раціоналізації виробництва. Визначаючи шляхи до здійснення цих принципів, автор всебічно, як то видно і з самого змісту книжки, та вдумливо підходить до питаннів реорганізації підприємства. Він спочатку знайомить с методами встановлення сучасного стану підприємства та методами аналізу цих відомостів. Потім автор підходить так само обережно і надзвичайно вдумливо до питаннів постановки діагнозу та визначення засобів усунення хиб в організації підприємства.

Книжка читається надзвичайно легко і з великим інтересом. Приведена сила таблиць, діаграм та графіків.

Книжку можна щиро радити нашим робітникам, що працюють на підприємствах, а особливо керовничим підприємствами та фабзавкомам.

Проф. Підгаєцький.

Бібліологічні Вісті—Bulletin de bibliologie. Бібліографія, Бібліотекознавство, Бібліофілія, Книжна Справа. Рік I. Грудень, р. 1924, ч. 4, Київ, стор. 61.

Уч. 9 «Червоного Шляху» за р. 1923 в своїй рецензії на ч. 3 «Бібліологічних Вістей» ми підкресливали вже приемне вражіння од першого друкованого числа органу Українського Наукового Інституту Книгознавства.

Чергове 4-е число «Бібліологічних Вістей» свідчить про значний поступ цього видання: відділ статтів значно поширено, заведено відділ рецензій (з відзивами лише на книжки бібліологічного змісту) і, нарешті, значно збільшено й краще впорядковано відділ хроніки.

Книжка починається статтею Ф. Ернста «Біжуча художня література про Г. І. Нарбута», в якій автор, оглядаючи писання про славетного графіка в російській переважно пресі (в українській пресі окрім статті І. Модзалевського в червневій книжці «Нової України» та двох автостаттів у «Збірнику секції мистецтв» Укр. Наук. Т-ва; в ч. 1 «Червоного Шляху» за р. 1923, зупиняється на розгляді творчости Нарбута, підкреслюючи значіння його в розвитку українського графічного мистецтва і, зосібнаїв розвитку художньої української книги, закликає українські мистецькі кола до найпильнішого вивчення нарбутової спадщини. Стаття безумовно на часі й мусить розворушити нашу інертність, що-до розроблення нарбутового доробку. Дуже доречно подано бібліографічні вказівки літератури про Нарбута, хоч і не зовсім вичерпуючі (ми не знайшли в них, прим, вказівок на статтю В. Модзалевського і Г. Нарбута «До питання про державний герб України» в «Наше Минуле», 1918, ч. 1, що свідчить про те, наскільки сумлінно й критично ставився Нарбут до завданнів графіка, а також вказівок на статтю в книжці журналу Печать и Революция.»

У примітці до статті Ф. Ернста редакція «Бібліологічних Вістей» обіцяє згодом умістити окрему статтю, в якій Нарбут-книжник буде на першому місці.

Другою йде стаття С. Постернака—«Всенародня Бібліотека України» (до п'ятирічного ювілею її), в якій автор—директор бібліотеки—дає короткий нарис роз-

витку її, докладно зупиняється на сучасному стані й подає цікаві статистичні відомості¹⁾.

Стаття Ю. Меженка—«Чи потрібні інвентарі в бібліотеках універсального типу»—трактує вже питання бібліотечної техніки. Автор розглядає питання, виходячи з завдань раціональної постановки бібліотечної справи і буде заперечення інвентаря на ілюстрації розбіжності й суперечності поглядів бібліотечних авторитетів (Грезеля, Отле й Хавкіної) на завдання інвентарного запису, а також на практичній непотрібності інвентарної книги, як документу фіксації бібліотечного майна й гадає, що можна обмежитися переліком придбаних книжок у рахунках і доставчих (накладних), листах, а також у спеціальних ордерах.

Ми не можемо погодитися з думкою автора, бо: 1) жаден з цитованих бібліотечних теоретиків не заперечує потреби в інвентарі; 2) суперечності й розбіжні погляди на завдання його не дають ще приводу до знищення інвентаря; 3) практичні поради автора може й придатні для тих бібліотек, що утримуються спеціальними бібліотечними товариствами (а де вони в нас і коли будуть?), тоб-то є самостійними господарчими одиницями, а для наших, універсального типу бібліотек, що, по більшості, адміністративно й господарче підлягають органам народіві, вони непридатні, бо-ж усі документи на побуті книжки підуть до центральної установи вкупі з грошовим відчитом, й бібліотека лишиться без всякої фіксації книжкових надбань, або-ж змушена буде вести якісь «ордери», що не є що інше, як той-же інвентар, в іншій лише формі. На що-ж тоді реформа?

Але-ж стаття Ю. Меженка цікава вже тим, що вона чи не перша в українській пресі розпочинає обговорення справи раціоналізації нашої буденної бібліотечної роботи, що й досі ще стоїть по-за впливом ноп'у.

Так само цікава й стаття О. Олексієвої «Каталог в дитячій бібліотеці» що трактує питання методології бібліотечної роботи з дітьми. Авторка подає цікаві міркування і, отже, гадаємо, що по зачепленому питанню мусять озватися інші робітники дитячих бібліотек, але-ж обговорення справи безумовно треба перенести на сторінки «Радянської Освіти», чи то «Шляху Освіти», бо з погляду ідеї і практики соціального виховання відокремлювати бібліотечну роботу в окрему галузь, одірвану від соціального «єдиного плану освітніх занять» безумовно не доцільно.

Стаття Д. Лисиченка «Стан книжкової торгівлі» трактує цікаву тему, але-ж дуже простенько підходить до справи. На думку автора, стан книжкової торгівлі характеризується тим, «що і як і де» (продається). Отже не знаходимо в статті нічого про книгарську конкуренцію, про спеціально книготорговельний кредит, про підготовку книжкових торговців, про торгівлю через книгоношів, про «стик» російської книги з українською та інші актуальні питання нашого книжково-торговельного дня. До того-ж, автор занадто вульгаризує назви книжок, що не припустимим є в органі УНК'у. Стаття Лисиченка після редакторських виправок була-б добрим дописом до хроніки «Бібліологічних Вістей». Доводиться жалкувати, що автор—один з найкращих київських книгачів—обмежився поданням такого матеріалу й не дав чогось більше поважного.

Керовник тресту «Київ—Друк» М. Олексієв виступає зі статтею «Хто винен в подорожчаних книгах», де перекладає вину підвищення книжкової ціни виключно на торговельний апарат наших видавництв, що роблять значні накидки на собівартість.

Стаття писалася й друкувалася ще в часи панування грошзнака, і авторові її годилося-б знати, що шалене падіння валюти мало свій вплив на розмір книгарської знижки, що дійшла до 40% і вище й відповідну викликала накидку на собівартість.

Автор цілком слушно висуває завдання, як найпильніше взятися за організацію хаотичної книжково-торговельної справи, але-ж це не рятує його од закидів у безпідставності його міркувань про неможливість дальшого зниження поліграфвідатків більше, як на 10—15%.

З часу написання статті пройшло не багато часу, і ми одначе є свідками значного зникання поліграфічних розцінок, не кажучи вже про наслідки перетарифікації друкарських робітників.

М. Ясинський в короткій замітці «До питання про початок української преси» подає на обговорення істориків української преси питання про першенство «Украинского Вестника» й «Харьковского Еженедельника». Автор не дає остаточних висновків, бо не мав у своїх руках самого «Харьковского Еженедельника», і користу-

¹⁾ Стаття зарта того, щоб зупинитися докладніше на розгляді її, але-ж ми одкладаємо це до иншого разу й місяця, сподіваючись подати докладну рецензію на цїяву книжку того-ж таки С. Пастернак: «Всеародня Бібліотека України»—Київ, 1924.

ється лише згадкою про нього в «Опыте історії Харьковского Университета» й закликає ширші кола істориків до вяснення справи.

Уміщену в попередньому числі «Бібліологічних Вістей» «Бібліотековіану Всенародної Бібліотеки України» продовжує В. Іваницький, подаючи нові матеріали. М. Іванченко подає інформацію про Міжнародній Бібліографічний Інститут в Брукселі, надруковано докладне справоздання про першу усеукраїнську нараду робітників книги (ми подавали про неї інформації в «Червоному Шляху» № 8 за р. 1923, стор. 273).

Далі подані тексти відозв Міжнародного Бібліографічного Інституту про організацію всесвітньої енциклопедії документів і Українського Наукового Інституту Книгознавства, про організацію подібної ж української енциклопедії документів.

Г. Тисяченко дуже вчасно висуває справу збирання відомостей про видавництва, друкарні й книгарні на Україні, для складання у майбутньому історії їх. До замітки своєї додає Г. Тисяченко й анкету до видавництва, друкарень і книгарень. На жаль, анкету складено дуже невдало, хаотично й заповнити її дуже буде важко нашим видавничим установам. Анкету, безумовно, треба переробити в напрямі наближення запитань її до звичайних у видавничій відчитності номенклатур відомостей—це забезпечить безсумнівний успіх такої важливої анкети. Статейний відділ закінчує Н. Заглада заміткою про збирання прокламаційно-афішного матеріалу, до збереження якого ставилися в нас до останнього часу дуже недбало, забуваючи про величезне значіння цього справжнього «архиву» жовтневої революції.

У відділі рецензій, заведеному з цього числа «Бібліологічних Вістей», знаходимо три замітки. Ю. Меженко рецензує «Замітки про книгознавство й книгоживання», зібрані й упорядковані Л. Б. й видані р. 1923 в Подєбрадах в Чехії. Рецензія дуже докладно зупиняється на хибих «заміток», але-ж загалом читачів «Бібліологічних Вістей» вона дасть дуже мало—рецензент не подає загального змісту заміток, а хто-ж з читачів «Бібліологічних Вістей» знає подєбрадську книжку Л. Б., видану, до речі, в числі 150 прим.? Але-ж з рецензії Ю. Меженка видно, що книжка Л. Б. цікава й варто отже було-б реферувати зміст її на сторінках «Бібліологічних Вістей». Останні дві рецензії А. Вястівського на журнал московської головполітосвіти «Красный Библиотекарь» і Д. Чурая на «Сборник статей по библиотечному делу»—слабенькі. Хроніка в цьому числі «Бібліологічних Вістей»—дуже широка й цікава—по старому починається «пролегоменами», далі йде «бібліологія і бібліотекознавство», де маємо відомості про значний розмах роботи в цих галузях на Україні загалом і в Києві зокрема, «бібліофілія».

Найгірше скомпонований відділ «Книжна Справа», де переплутані історичні відомості з сучасними інформаціями, в одну купу збиті відомості про наші й закордонні українські видавництва. Дуже слабо виявлена діяльність і плани наших радянсько-партійних видавництв.

Є й помилки—категорично нотується число українських видавництв у Львові—14, в той час як їх там по-над 30 за неповними відомостями. Є й недогляди—інформацію про Український Видавничий Фонд у Празі треба було-б доповнити відомостями про політичну фізіономію цієї організації і т. д.

Загальне вражіння од ч. 4 «Бібліологічних Вістей» добре, журнал устатковується й доводиться визнати, що Український Науковий Інститут Книгознавства цілком доречно взявся за видання свого органу.

Природний шлях «Бібвстей» до універсалізації, переходу на критично-бібліографічний журнал з метою уникнення паралелізму,—злиття з харківською «Книгою», але-ж це в майбутньому, як остаточно вималюються фізіономії обох журналів.

С. Дз—ко.

Словник чужоземних слів, що увійшли в мову українську. Видавниче Товариство «Час» у Києві, 1924, стор. 214.

Українська словникова література не багата взагалі. Не маємо ми досі академічного словника української мови, тільки-но підійшли до справи складання й видавання термінологічних словників з окремих галузів наук. Ото-ж не дивно, що й у царині словників чужомовних слів зроблено в нас надто мало.

Першу в цій справі спробу зробив В. Доманицький, випустивши року 1906 у Києві невеличкий «Словарик—пояснення чужих та не дуже зрозумілих слів». Книжечка Доманицького дуже в пригоді стала українській самоосвіті і швидко вийшла з продажу.

Другою спробою був «Словник чужих слів, що вживаються в українській мові» З. Пиптенка, виданий Товариством «Поступ», р. 1918, в Києві.

Словник цей складаючи використав автор, як зазначає сам, матеріал «Словарика» Доманицького, додав нового, свого матеріалу (між іншим, усі незрозумілі слова з «Кобзаря» Шевченка), де-що повикидав, і найбільше старовинні українські слова, місце яким, на думку автора, в словниках української мови, та чужомовні вирази кріпко вже вкорінені в нашій мові.

Словник Пиптенка був би корисною підручною книжкою й у наші часи, як би в свій час автор більшу звернув увагу на пояснення соціально-економічних термінів. На жаль, цей саме бік словника найменше відповідає вимогам часу і в словникові зустрічаємо такі, наприклад, «пояснення»—«марксизм»—наука К. Маркса, який в своєму творі «Капітал» доводить, що робітничий клас доти житиме нужденно та доти буде нерівний між людьми, доки капітал (гроші, фабрики, заводи, машини) буде власністю самих багатирів-капіталістів, а бідні за безцінь продаватимуть свою робочу силу. А не буде цього тоді, як капітал стане власністю трудящого люду». (стор. 113).

Третьою спробою мав бути «Орфографічний і пояснюючий словник» Г. Хоткевича, широко задуманий автором Словник ухвалений був до друку Українським Видавництвом Т-ва «Пюор», початий був набором, та, через ліквідацію видавництва, не побачив світа. Потім захожувався видавати його Наркомос, але-ж словник і досі перебуває в рукопису.

Отже, як бачимо, потреба в новому словникові чужомовних слів дуже є нагальною, і заход видавничого Т-ва «Час», безумовно, є на часі.

Рівняючи зі згаданими друкowanими словниками, «Часівський» словник, безумовно, найкращий—вичерпуючий зміст, науковість, стислість пояснень, роблять його потрібним і необхідним для кожного справочником.

Практичну придатність словника ми перевірили на тому, що пояснили за його допомогою чужомовні слова й вирази фахових наукових статтів минулого річника «Червоного Шляху» (Е. Берглера—«Психоаналіз», Ф. Дунаєвського—«Професійний добір», проф. Желехівського—«Принцип відносности»—та проф. Б. Тимофіїва—«Сучасні завдання хемії»), при чому пояснили усі чужомовні слова й вирази, за дуже невеликими винятками.

«Словник» видавництва «Час» складений так, що може слугувати й за примітивний політичний словничок—пояснення соціально-економічних термінів, хоч і короткі, проте, суто наукові, практичне значіння для всіх, хто користуватиметься словником, матиме й те, що поруч із чужими словами наведені в ньому й тотожні по значінню слова українські—народні й новотвори, для чого використано, як старий лексикографічний матеріал, так і нові термінологічні праці останніх часів.

Науково-філологічну оцінку «Словника» подадуть нехай лінгвісти, ми-ж можемо не зазначити вчасности виходу його й сумлінного відношення до справи складачів його—П. Кияниці, В. Лебединського, М. Могилянського, С. Паночіні, М. Пивоваря, Е. Плужника й Л. Савченка.

Друкарських помилок дуже мало. Технічний бік видання на висоті. Ціна (90 коп.)—дорога, беручи на увагу тираж—10.000 примірників.

С. П.

Листи до редакції.

До редакції „Червоного Шляху“.

Постійна Комісія ВУАН для складання Біографічного словника діячів України просить вп. редакцію „Червоного Шляху“ дати в ближчому числі місячника місце оцим рядкам, з якими вона звертається до місцевих людей з проханням допомогти її праці.

З щирим поважанням *Мих. Могилянський.*

При Всеукраїнській Академії Наук у Києві працює постійна Комісія для складання Біографічного словника діячів України. Але програма, яку має перед собою Комісія, не може бути виповнена самими Київськими силами і на самому Київському ґрунті. Архіви і книгозбірні Києва не можуть дати повного матеріялу для життєписів українських діячів, особливо тих, що працювали по-за великими центрами, в повітових містах або селах. Багато діячів, достойних зайняти почесне місце в історії українського громадського життя, були близько відомі лише в тісному оточенні того провінціального району, де вони працювали і мали вплив, і тільки там, в споминах місцевих людей, в місцевих архівах та на сторінках місцевої преси можна знайти відповідні про них відомості.

Зібрати і використати цей матеріял мають можливість тільки місцеві наукові і літературні сили.

Отже Комісія Біографічного словника думає, що ці сили не поставляться байдуже до завдання освітити минуле рідного краю характеристиками його діячів та фактами місцевого громадського життя і що в кожному більш-менш значнім осередку української інтелігенції завжди знайдеться кілька осіб, що з охотою візьмуться спільними силами до праці над збиранням потрібних комісії матеріялів, а також по змозі і над науковою їх обробкою. Тому комісія й звертається до місцевих людей, прохаючи їх взяти на себе організацію гуртків для такої роботи й вступити в регулярні зносини з комісією в цій справі. Перш за все такі гуртки мали-б складати список імен тих діячів свого краю—вчених, письменників, видатних педагогів, адміністраторів, земців, діячів громадських і революційних рухів, незалежно від їх напрямку і т. инш., які повинні ввійти в Біографічний словник. Далі треба вияснити всі місцеві джерела біографічного матеріялу—книгозбірні, архіви—державні і приватні, живих людей, у яких можна здобути листи, рукописи та спомини і т. инш. Нарешті, намічена гуртком праця повинна бути поділена між окремими співробітниками. Про зібраний матеріял, особливо про намічену літературну працю кожний гурток повинен сповістити комісію (Київ, вул. Короленка, 54, Акад. Наук), яка має координувати роботи своїх співробітників по певному плану.

Усім гурткам, що організувались би для співробітництва в складанні Біографічного словника діячів України, а також окремим особам, що бажали-б по змозі допомогти Комісії в її праці, Комісія негайно надішле інструкцію для співробітників, в якій з'ясовано задання комісії та основи її праці.

Керовничий над працями Комісії *Мих. Могилянський.*

Книжки, надіслані до редакції.

Володимир Тимошенко. Картели і трести. Модерні форми організації промисловости. З курсу лекцій по економії промисл., читаних в Українському Університеті в Празі. Вид-во Українського Університету в Празі. Літографіровано, як рукопис, 1923, in quarto, стор. 332.

Доц. Укр. Унів. Д-р І. Мірчук. Лекції по історії етики. Етика старинного світа, рік 1922, на правах рукопису, in quarto, стор. 40.

Степан Рудницький. Основи землезнання України. ч. I, стор. 200, ч. II, стор. 326. Літографовано, як рукопис. Всі права застережені. Прага, 1923 р. Вид-во Українського Університету в Празі, in quarto.

Проф. Д-р М. Лозинський. Міжнародне право. Зміст викладів в Українськiм Університеті у Празі. Часть перша. Суть і творення міжнародного права. Прага, 1923. Видається, як рукопис, який є власністю автора.

Промышленность Украины. Орган Высшего Совета народного хозяйства Украины. Выходит два раза в месяц. № 23 (6) 1924 г. Издательство В. С. Н. Х. У. С. С. Р., Харьков. Цена отдельного номера 1 рубль, in quarto, стор. 143.

Оксана Суховерська. Рухові забави й гри, з мелодіями й примівками. Львів, накладом Осипа Суховерського, 1924, 8°, стор. 118.

Музика. Місячник музичної культури. Видає Музичне Т-во ім. Леонтовича. Ч. 1—3, 1924 р., Київ, 8°, ціна 75 коп., стор. 60.

Записки Київського Ветеринарно-Зоотехнічного Інституту. Том перший. Рік I, 1924, 8°, стор. 184. Ціна 1 крб. 75 коп., для студентів—1 крб. 50 коп.

П. О. Бузук. Проф. української мови в Одеському Інституті Народної Освіти. Коротка історія української мови. I. Вступ і звучня. Видання Етнолого-діалектологічної Секції Одеської Комісії Краєзнавства при ВУАН. Одеса, 1924, 8°, стор. 60.

L. Leder. Die Offensive des Kapitals und die Einheitsfront des Proletariats. 1922, Verlag der kommunistischen internationale Auslieferungsstelle für Deutschland: Carl Hoym Nachf. Lonis Cahnbley, Hamburg 8, 1922, 8°, стор. 60.

Нова громада. Орган Вуколади. Книгоспілка—Київ, ч. 25, 5 червня 1924 року, in quarto, стор. 40, ціна кн. 25 коп.

Радянська Освіта. Орган Наркомосу УСРР і Укрбюро Ц. К. Робітосу. Березень—квітень. Ч. 3—4. Рік видання другий. Видавництво «Шлях Освіти» При Наркомосвіті УСРР, Київ, 1924 р., 8°, стор. 136.

Знання. Щотижневий науково-популярний і громадський журнал Головополітосвіти, № 19-20, 1924, Вид-во «Червоний Шлях», Харків, in quarto, стор. 30.

Наша Правда. Ч. 2—3. Лютий—березень 1924 р. Видає Комуністична партія Західної України. Стор. 132.

Вісник Сільсько-Господарської Освіти додаток до ж. «Шлях Освіти» ч. 1.—квітня 1, ч. 2—травня 1, 1924. 8°, стор. 72.

Глобус. Журнал двохтижневий, ілюстрований № 13—14. Видає газета «Більшовик» 1924, Київ, in quarto, стор. 32.

Шлях до комунізму. Орган Головополітосвіти УСРР. № 3—березень, № 4—квітень № 5—травень, 1924, рік видання 4-й. Видавництво «Шлях Освіти» при НКО УСРР, Харків, 8°, стор. 3 000.

Наша школа. Ежемесячный журнал Одесского губернского отдела народного образования, № 1-2, январь-февраль 1924 г. Издания Одесского Губоно, 1924. Второй год издания, 8°, стор. 214.

Молот. Сатиристично-юмористичний ілюстрований часопис. Ч. 11, 1 червня 1924 р. New-York, N. T., in quarto, стор. 16.

Робітничий голос. Офіційний орган У.О.К.С.Р.П.А Акрон, Огайо. Ч. 3—марта 15, ч. 4—5—мая 1, 1924 р., in quarto, стор. по 8.

Я. Журба. З ранкі. Вершы. Беларускае Коопэрацыйна-Выдавецкае Тав-ва «Савецкая Беларусь». Менск, 1924, 16°, тир. 3000, стор. 100.

А. Круталевич. Элементарная альгебра. Частька другая. Народны Камісарыят Асьветы Б.Р.С.Р. Дзяржаўнае выдавецтва. Масква—1924,—Ленінград 8°, тир. 4000, стор. 182+IV.

Н. В. Кашын. Фізыка. Частька першая, першая ступень, курс побудоване на основе лабораторных заняткау. Переклад з расійскага 2-га видання А. Круталевича. Наркомас. Б.С.С.Р. Дзяржаўнае Выд-ва Масква—Ленінград, 1924, 8°, стор. 180, тир. 60000.

Проф. У. Пічэта. Гісторыя Беларусі. Частька першая. Наркомас. Б.Р.С.Р. Дзяр-

жаунае вид-ва. Масква—Ленінград, 1924, 8^о, стор. 134, тир. 3000.

Ф. Г. Мікельсар. Початкова Гео-мэтрыя. Переклад з разійскага А. Круталевіча Наркамас Б.Р.С.Р. Дзяржаунае вид-ва. Масква—Ленінград, 1924 р., 8^о, стор. 106, тир. 15.000.

О. Карманюк. Українська політична еміграція. (Спроба історичного нарису). Накладом вид-ва «Чорномор» Каліш. Табор інтернованих № 10, 1924, 16^о, стор. 42.

Г. Д. Н. Сбіте. Гільдовий соціалізм. Переклад М. Галагана. Київ—Прага—Львів. Видання і наклад закордонної групи У.С.-Д.Р.П. 1922, 8^о, стор. 30.

Науковий збірник: Українського Університету в Празі Т. І. Статті проф. Ст. Дністрянського, О. Колесси, проф. Р. Лашенка, проф. М. Лозинського, доц. Ів. Мірчука, проф. Вол. Старосельського, Л. Чикаленка, проф. Ф. Швеця, проф. В. Шербаківського, проф. Ф. Шербини. Прага, наклад Ук. Унів. в Празі, друк держ. друкарні в Празі 1923, стор. 242.

Др. М. Сисак. Про суть та причину туберкульозу. Історичний огляд. Ціна 10 цент. Вид-во «Пролеткульт» Вініпег, Ман, Канада. 1923.

Царское подполье. Серія «Клубные вечера» Сборник составлен Политпросветом ЦККСМУ. Молодой Рабочий, 1924, 8^о, стр. 104, Тир. 5000.

Очередные задачи комсомола. Сборник материалов. Ком. Союз молодежи Украины. Центр. Ком. «Молодой Рабочий» Харьков, 1924, 16^о, стор. 70. Тир. 3000.

М. Покровский. Экономический материализм. Молодой Рабочий. Харьков 1924, 8^о, стор. 44. Тир. 10000.

П. Коваленко. Будущее общество. Политграмота, книжка за книжкой. (Второе дополненное издание) 10 иллюстраций Молодой Рабочий. Харьков 1924, 8^о, стор. 26. Тир. 10000.

А. Леонтьев. Пролетарское юношеское движение, его причина, характер и цель. Молодой Рабочий. Харьков 1924, стор. 42, 16^о. Тир. 5000.

В. Керженцев. Как читать книгу? Издание «Молодой Рабочий». Харьков, 1924, 16^о, стор. 32. Тир. 10000.

А. Яковлев и М. Окулик. На пути исканий. Второй съезд К. С. М. У. «Молодой Рабочий». Харьков, 1924, 16^о, стор. 118. Тир. 5000.

В. Вересаев. Звезда. Восточная сказка. Библиотека Молодого Рабочего. Харьков, 1924. Из-во «Молодой Рабочий» 16^о, стор. 20. Тир. 10000.

Эм. Золя. В темную ночь. Библиот. Молодого Рабочего. Харьков, 1924, 16^о, стор. 20. Тир. 10000.

А. Машкин. Просвітня політика за доби диктатури пролетаріяту. Переклад Т. Кардиналовської. Державне Видавництво України, 1924, 8^о, стор. 136. Ціна 1 крб. Тир. 3000.

И. М. Владимиров. Ленин в Женеве и Париже, с предисловием Н. А. Семашко. Госиздат Украины, 1924, 16^о, стор. 116. Тир. 10 000

Т. Шевченко. Щоденник (уривки). Під редакцією, з примітками й вступною статтею М. Плевака. Бібліотека Книгоспілки. № 11. Серія критики й історії літератури. Харків—Київ, 1924, 16^о, стор. XXXII+88. Тир. 4.000.

Каталог українських книжок Книгоспілки. Всеукр. Коопер. Книговидавниче і книготоргов. т-во «Книгоспілка» Харків—Київ, 1924, 8^о, стор. 60. Тир. 3.000.

Пролетар. Сільсько-господарський двохтижневик ч. 7. Видає Укрбюро та Харківський Губвідділ Всеработземлісу. Харків, 1924, 8^о, стор. 32. Тир. 6.500. Ціна № 15 коп.

Знання. Щотижневий науково-популярний і громадський журнал Головополітосвіти. №№ 21—22, 7 червня 1924 р. Вид-во «Червоний шлях» Харків, in quarto, стор. 36. Тир. 3.000.

Цукровик. Орган Укрбюро Ц. К. Цукровиків. № 2, червень, 1924, in quarto, стор. 24. Ціна 20 коп. Тир. 5.000.

В книжці «Черв. Шлях» число 4—5, 1924 р., під рецензією на книжку «Нова Культура» надруковано помилково: Кость Марусик, а треба—Кость Буровій.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:

на 1 місяць	1 карб.	на 6 місяців	6 карб.
на 2 місяці	2 »	на 12 місяців	12 »
на 3 місяці	3 »		золотом

З ДОСТАВКОЮ

Передплата для Америки 1 долар 25 центів USA, для Чехії 1 дол. USA, для решти Європи—75 центів USA, **на місяць з доставкою.**

Комплект місячника за рік 1923 (7 книжок) висилається після одержання 7 карбованців золотом.

Окреме число в роздрібному продажі 1 карб. 25 коп. золотом.

Передплата приймається грішми, причому дрібні суми можна присилати марками.

Передплачувати можна: в Головній Конторі Редакції—**Харків, пл. Рози Люксембург, буд. «Асторія», 4-ий поверх, Ви-во „Червоний Шлях“**, у всіх конторах, філіях та представництвах Українбанку, у всіх поштових конторах, по поштових переводах на адресу Контори Редакції, у всіх конторах по прийому передплати, по всіх філіях і агентствах газети «Вісти ВУЦВК» і в усіх залізничних кіосках контрагентства друку, по всіх книгарнях Книгоспівки, а також у місцевих агентствах видавництва «Червоний Шлях» і де вони маютьсся.

Закордонні передплатники мають звертатися до—Kosmos Verlag Berlin, № 4, Wöhlertsstrasse, № 3.

Редакція «Червоного Шляху» залишає за собою право скорочувати статті й робити зміни редакційного характеру.

Рукописи неприйнятих статей переховуються в Редакції 6 місяців і повертаються лише по присланню марок на пересилку їх рекомендованою бандеролею.

Дрібні рукописи й вірші, неприйняті до друку, не зберігаються і з приводу їх Редакція не листується.

Рукописи, на яких не зроблено помітки, вважаються безплатними.

Рукописи мусять бути надруковані на машинці і на одній сторінці аркуша.

Передрук літературного й статейного матеріалу без згоди Редакції забороняється. Хроніку дозволяється використовувати, точно зазначивши джерело.

**При Видавництві монопольне представництво В-ва «Космос»
Берлін—Нью-Йорк.**

2

ка
0,
Ф
и э
ал
ыл
06
С
м
Нав
нге
Ф
Пер
вид
У.С
Н
е
Ст.
Нап
Мір
ал
іво
к.
І
Д
у
0
Каг
Ц
Сбо
Дол
О
нат
Дер
42
М
е
92
П
Дол
оп
ой
ир
А
к
ц
то

Ціна 1 крб. 25 к.

